

Heidi Kastelli

Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimuksen kehitys vuosina
1978–2008

Tampereen yliopisto

Informaatiotieteiden yksikkö

Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2012

TAMPEREEN YLIOPISTO, Informaatiotieteiden yksikkö
Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media
KASTELLI, HEIDI: Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimuksen kehitys
vuosina 1978–2008
Pro gradu -tutkielma, 67 s., 4 liites.
Toukokuu 2012

Tavoitteena oli selvittää miten kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuntutkimus on kehittynyt ajanjaksolla 1978–2008. Aineiston perusteella myös tarkasteltiin, miten Jarmo Saartin v. 1999 tarkastetussa väitöskirjassa esitetyt kehityskulut kaunokirjallisuuden sisällönkuvailusta ovat toteutuneet. Tutkimusaineisto koostuu 43 artikkelista, jotka on julkaistu 22 eri aikakauslehdessä vuosina 1978–2008. Artikkelit jakaantuivat vuositasolla seuraavasti: 1978–1988 (9), 1989–1998 (20) ja 1999–2008 (14).

Päätutkimusmenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia ja sen tukena lähde- ja viittausanalyysia. Sisällönanalyysin avulla aineistosta muodostettiin neljä pääluokkaa: Sisällönkuvailun näkökulma, Sisällönkuvailun ongelmat, Sisällönkuvailun käsitteet ja Sisällönkuvailun kehitys. Näiden alla oli 21 alaluokkaa. Sisällönkuvailun näkökulma pääluokan osalta koko aineisto jaettiin Saartin esittämän neliportaisen jaottelun mukaan, mikä paransi tutkimuksen vertailtavuutta Saartin havaintoihin. Lähde- ja viittausanalyysillä pyrittiin tunnistamaan tärkeimmät aihealueen lähteet, tutkijat ja keskeiset auktoriteetit.

Analyysin tulokset ovat 1978—1998 vastaavia Saartin havaintojen kanssa. 1980- ja 1990-luvuilla tutkimuksessa tapahtui muutos asiasanoitusta painottavien, fasetoitujen järjestelmien kehittämiseen. Ongelmista eniten mainintoja sai kaunokirjallisuuden luokitus, koska sen sisältöä on vaikea luokitella. Myös kaunokirjallisuuden järjestäminen koettiin ongelmalliseksi monisisältöisyytensä vuoksi. Yksittäisistä käsitteistä eniten vaikutusta on ollut genren käsitteelle, joka näkyi niin teorian kuin käytännön sovellusten tasolla, hyllyluokituskokeiluissa. Muita tärkeitä käsitteitä aihealueella ovat aboutness, fasetti ja tema. Viitatuimmat tutkijat olivat selvästi Annelise Mark Pejtersen ja Clare Beghtol. Suomalaisista viitatuin oli Jarmo Saarti. Viitatuimmat julkaisut olivat Pejtersenin ja Austinin sekä Judith A. Rannan ja Clare Beghtolin väitöskirja.

Kehitys näkökulman kannalta tärkein huomio oli kirjaston asiakkaan eli käyttäjän näkökulman mukaan ottaminen luokituksen kehitykseen. 2000-luvulle tultaessa kaunokirjallisuuden sisällönkuvailu on yhä enemmän yhteinen asia tutkijoille ja kirjastoille, jotka ottavat uudella tavalla sosiaalisen median keinoin lukijat mukaan sisällönkuvailuun.

Avainsanat: sisällönkuvailu, kaunokirjallisuus, indeksointi, luokitus, sisällönanalyysi

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	5
2. KAUNOKIRJALLISUUS SISÄLLÖNKUVAILUN TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	7
2.1 Käsitteiden määrittely	7
2.2 Kaunokirjallisuuden asiasanastot.....	10
2.2.1 Ulkomaiset kaunokirjallisuuden asiasanastot	10
2.2.2. Fiktiivisen aineiston erikoissanasto Kaunokki ja sen fasetit.....	11
2.3 Katsaus tutkimuskirjallisuuteen	13
2.4. Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimus Suomessa.....	17
2.5 Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun jaottelu Saartin mukaan.....	18
2.5.1 Kaunokirjallisuuden luokitusta yleisellä tasolla käsittelevät tutkimukset ..	19
2.5.2 Kaunokirjallisuuden hyllytystä käsittelevät tutkimukset	19
2.5.3 Kaunokirjallisuuden luokitusten kehittämistä koskevat tutkimukset	20
2.5.4 Kaunokirjallisuuden asiasanoitusta koskevat tutkimukset.....	21
2.6 Huomioita Saartin esittämistä kehityslinjoista.....	22
3. TUTKIMUSASETELMA	25
3.1 Tutkimusongelmat	25
3.2 Tutkimusaineiston valinta ja koostaminen.....	25
3.3 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä	28
3.4 Sisällönanalyysi informaatiotutkimuksessa	30
3.5 Informetrinen tutkimus ja bibliometriikka.....	34
3.6 Graduni tutkimusaineiston analyysi.....	38
4. TULOKSET	40
4.1 Artikkelien kirjoittajien taustatiedot	40
4.2 Sisällönanalyysin tulokset.....	40
4.3 Sisällönkuvailun näkökulma	42
4.3 Sisällönkuvailun ongelmat	44
4.5 Sisällönkuvailun käsitteet	47
4.6 Tutkimusaineiston tutkijoiden viittausanalyysi	49
4.7 Tutkimusaineiston lähdeanalyysi	52

4.7 Sisällönkuvailun kehitys	54
5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	58
LÄHTEET.....	62
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Tutkimuksessani tarkastellaan kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimuksen kehitystä. Tarkastelun kohteena on erityisesti kaunokirjallisuuden indeksointi ja luokitus. Työssä pyritään tutkimaan aiheita, teemoja ja menetelmiä, joita kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimuksessa on sovellettu vuosien 1978–2008 välisenä aikana. Suomenkielisessä informaatiotutkimuksessa kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehitystä on analysoitu Jarmo Saartin (1999a) väitöskirjassa ”Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun aspektit: kirjastoammattilaisten ja kirjastonkäyttäjien tekemien romaanien tiivistelmien ja asiasanoitusten yhdenmukaisuus.” Vertailen tutkielmassani Saartin (1999a) esittämiä edistysaskeleita, ja tutkimusaineistoni perusteella esiin nousevaa kehityskulkuja. Saartin esittämä kehityskulku ei kata vuosituhannen vaihteen ja 2000-luvun tutkimuksia, joten tutkielmani auttaa omalta osaltaan laajentamaan kuvaa kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehityksestä.

Työni on jatkoa kandidaatintutkielmassani (Kastelli 2007) ”Sisällönkuvailun aspektit kaunokirjallisuudessa” käsittelemilleni teemoille, joita pyrin nyt tarkastelemaan monipuolisemmin kuin vain aspektimallien näkökulmasta. Sisällönkuvailusta tekee mielenkiintoista se, että kyse on pohjimmiltaan sisällönkuvailijan teoksesta tekemästä tulkinnasta, joka välitetään kirjastojärjestelmän käyttäjille luokituksen ja indeksointikielen välityksellä. Se, kuinka hyvin esitetty ”tulkinta” ja tiedonhakija kohtaavat on vaihtelevaa, ja tekee osaltaan kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimuksen kehityksen tarkastelusta mielekkäämpää.

Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailu liittyy myös kirjastojen jokapäiväiseen palvelutehtävään ja valmiuteen vastata myös asiakkaiden kaunokirjallisuutta koskeviin tiedontarpeisiin. Tällöin tärkeäksi nousee kirjastojärjestelmän kokoelmatietokannan kattavuus, jonka täysipainoinen hyödyntäminen edellyttää, että aineisto tietokannassa on löydettävissä. Sisällönkuvailu on keino, jolla aineisto voidaan tehdä ”näkyväksi” ja saada aineistoa välitettyä asiakkaalle.

Kirjastojen tietokannoista on vain rajallisesti apua etenkin kaunokirjallisuuden sisältöihin liittyvissä kysymyksissä. Vasta pieni osa kaunokirjallisuutta on sisällönkuvailtu ja nekin teokset, joiden sisällönkuvailu on tehty, ovat haettavissa vain joiltakin osin. Tietokannoista voidaan kyllä etsiä tekijän muuta tuotantoa tai teoksia, jotka esimerkiksi kuuluvat samaan genreen, käsittelevät samaa teemaa tai joissa seikkailee sama päähenkilö. (Hypén & Spåre 2008.)

Tämä tutkielma rakentuu seuraavasti. Luvussa kaksi esitellään tutkielman kannalta keskeiset käsitteet, joita ovat kaunokirjallisuus, sisällönkuvailu, aspekti, fasetti, indeksointi, asiasanasto, luokitus, aboutness ja genre. Tässä luvussa kuvataan myös Jarmo Saartin (1999a) väitöskirjassaan esittämä ryhmittely kaunokirjallisuuden haun ja tallennuksen tutkimuksesta sekä mielestäni esiin nostamisen arvoisia kehityskulun vaihteita, jotka Saarti on huomionnut ryhmittelyssään. Luvussa 2 esitellään lisäksi aihealueen tärkeimmät tutkijat, Annelise Mark Pejtersen ja Clare Beghtol, sekä suomalaisessa tutkimuksessa keskeinen Jarmo Saarti ja luodaan lyhyt katsaus muuhun kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehitystä sivuvaan tutkimukseen. Kolmannessa luvussa esitellään tutkimusprosessin kulku alkaen tutkimusongelmien esittelystä luvussa 3.1. Kolmannessa luvussa kuvataan myös tutkimusaineiston koostaminen, aineiston analyysi ja tutkimuksen toteutus. Tutkimuksen tulokset raportoidaan luvussa neljä. Luvussa viisi esitetään johtopäätöksiä tutkimuksen tulosten ja aiemman tutkimuksen esittämien kehityskulkujen valossa.

2. KAUNOKIRJALLISUUS SISÄLLÖNKUVAILUN TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Tässä tutkielmassa keskeisiä käsitteitä ovat kaunokirjallisuus, sisällönkuvailu, aspekti, fasetti, indeksointi, asiasanasto, luokitus, aboutness ja genre. Aluksi tarkastellaan käsitettä ”*kaunokirjallisuus*”, jossa kirjallisuuden muotoon perustuvan jaottelun ohella esitellään fiktiivisen ja ei-fiktiivisen kirjallisuuden jaottelu, josta edetään varsinaiseen sisällönkuvailuun ja sen välineisiin. Luvussa 2.2 ja sen alaluvuissa esitellään varsinaisen sisällönkuvailun työn kannalta tärkeät tesauurukset, mutta niitä ei tarkastella tehtäväkuvansa ulkopuolella. Luvussa 2.5. esitetään Jarmo Saartin kehittämä kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun jaottelu.

2.1 Käsitteiden määrittely

Kaunokirjallisuus on fiktiivistä kirjallisuutta. Perinteisesti kaunokirjallisuutta on jaoteltu sen muodon mukaan, kuten perusjaottelussa draama, epiikka ja lyriikka. Eri aikoina arvostus kirjallisuuden eri muotoja kohtaan on vaihdellut. Kirjallisuudentutkimuksessa käsite kaunokirjallisuus on Mattilan (1984, 39) mukaan sekä taiteellisesti merkitsevää sanataidetta, runoutta että viihdekirjallisuutta tarkoittava yleisnimitys. Hosiaisloman (2003, 405) mukaan kaunokirjallisuutta on sepitteellinen, kuvitteellinen, fiktiivinen, mielikuvitukseen vetoava kirjallisuus, joka käsittää sekä epiikan että lyriikan ja draamakirjallisuuden, sekä taiteellisesti korkeatasoisen sanataiteen että viihteellisen kirjallisuuden. Käsitteen kaunokirjallisuus yhteydessä tuodaan usein myös esiin termi *fiktio* erotuksena ei-fiktiivisestä kirjallisuudesta ja niitä käytetään paljon myös toistensa synonyymeinä. Hosiaisloman (2003, 248) mukaan fiktiota on sepitteellinen kirjallisuus; mielikuvitukseen perustuva kirjallisuus; kirjallisuus joka kuvaa kuviteltuja, keksittyjä henkilöitä, tapahtumia ja paikkoja; sanataide; kaunokirjallisuus; sepite; kuvitelma. Fiktio ei kuvaa niinkään mitä on tapahtunut, vaan mitä *voi* tapahtua. Fiktiivinen kirjallisuus on perinteisesti erotettu ei-fiktiivisestä, todellisuutta objektiivisesti kuvaamaan pyrkivästä tietokirjallisuudesta (*non-fiction*), vaikka myös jälkimmäiseen saattaa sisältyä sepitteellisiä tai ainakin kertomuksellisia piirteitä. Fiktio ja faktan rajalinja on häilyvä.

Sisällönkuvailu käsittää teoksen sisällön kuvailun luokituksen ja indeksoinnin avulla (Saarti 1999a, 25). Sisällönkuvailussa pyritään esittämään tiivistetty kuvaus dokumentin asiasisällöstä. Dokumentin asiasisältö analysoidaan ja kuvataan erilaisten menetelmien ja välineiden avulla (Alaterä & Halttunen 2002, 68–69). Sisällönkuvailuun olennaisesti liittyvä käsite *aspekti* on Mattilan (1984, 11) mukaan näkökohta, näkökanta, suhde tai näkökulma, joka valitaan. Toisin sanoen aspekteja voidaan pitää kaunokirjallisen teoksen niinä elementteinä ja piirteinä, jotka halutaan kuvata asiasanoin.

Saartin (1999a, 72–73) mukaan aspektityypit voidaan nähdä perusjaon kautta joko denotatiivisina tai konnotatiivisina. Judith A. Ranta (1991, 19–24) tekee jaottelun denotatiivisen tason aspektien, kuten henkilöiden, miljöön eli tapahtuma-ajan ja -paikan ja juonen faktuaalisiin seikkoihin erotukseksi konnotatiivisen tason aspekteista. Imaginatiivisella eli konnotatiivisella tasolla kuvataan puolestaan aspekteja, jotka liittyvät teoksen aiheeseen, teemaan ja tulkintaan, sanomaan ja tunneilmaisuun. Konnotatiivisen tason kuvailu on alttiimpi asiasanoitusta tekevän henkilökohtaisten painotusten värityksille kuin mitä tarkimmin määriteltävät denotatiivisen tason aspektit. *Aspektia* käytetään tässä tutkimuksessa *fasettia* vastaavana käsitteenä, jolloin voidaan tarkoittaa esimerkiksi Kaunokissa eli kaunokirjallisuuden asiasanastossa käytössä olevia ryhmiä, kuten genreä, aihetta tai miljöötä.

Indeksointi on teoksen sisällönkuvailua indeksointitermeillä, joita ovat asiasanat ja avainsanat. Avainsanat ovat luonnollisen kielen termejä, kun taas asiasanat kuuluvat johonkin tiettyyn asiasanastoon tai tesaurukseen. Asiasanoitus on indeksointia asiasanoilla. (Saarti 1999a, 26.) Bakewellin mukaan indeksoinnilla tarkoitetaan dokumentin sisällön analysointia ja analysointituloksen kääntämistä käytetyn indeksointikielen termeille (tässä Saarti 1999a, 66–72.) Tietohuollon sanaston (1993) mukaan indeksoinnissa on kyse teoksen sisällönkuvailusta asiasanojen tai avainsanojen avulla. Indeksointi voi siis tapahtua joko luonnollisen kielen termien (avainsanat) tai kontrolloitujen sanastojen termien (asiasanat) avulla. Tässä tutkielmassa *asiasanasto* termillä tarkoitetaan ennen muuta kaunokirjallisuuden asiasanastoja, joten sen termit ovat indeksointikielen sääntöjen ja vaatimusten mukaisia. Kontrolloidun sanaston voi siis määrittellä dokumentaatiokieleksi, joka

sisältää listan hyväksytyistä asiasanoista sekä niihin viittaavista ohjaustermeistä (Iivonen & Sonnenwald 1997, 39).

Luokitus on dokumenttien ryhmittelyä aiheen mukaan löytyvyyden parantamiseksi. Luokituksessa käytetään jonkin luokitusjärjestelmän mukaista luokituskaavaa. (Saarti 1999a, 26) Kirjastoaineistojen sisältöä kuvataan nykyisin luokituksen ja asiasanoituksen (indeksointi) avulla. Yleinen kymmenluokitus, joka on käytössä suurimmassa osassa Suomen yleisiä kirjastoja, luokittaa kaunokirjallisuuden muodon (lyriikka, näytelmät, kertomakirjallisuus, sarjakuvat) ja kielen, mutta ei sisältöjen mukaan. (Hypén 2006, 48–49.)

Literary warrant käsite, jota Meriläisen (1984, 44) mukaan suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa termi kirjallinen takuu käsittää sen idean, että luokitusjärjestelmä perustuu samanaiheisiin dokumentteihin kuin mitä sillä on tarkoitus luokitaa ja hakea. Suominen (2004) kuvaa *literary warrant* käsitettä kirjallisena perusteena. Suomisen (2004, 20) mukaa käsitteen taustalla on Hulmeen argumentti siitä, miten luokituksen tulisi perustua siihen, että on olemassa luokkaa vastaavaa kirjallisuutta, liittyen ajatukseen, että kirjojen luokitus ei ole sama asia kuin filosofinen tiedon luokitus. Suomisen (2004, 19) mukaan, tämän käsitteen voi kiteyttää kysymykseksi siitä, mistä luokituksissa (ja yleisemmin dokumentaatiokiellisä) esiintyvät yksittäiset sisällön yksiköt, esimerkiksi luokat ja asiasanat, samoin kuin niiden keskinäiset suhteet, 'saavat oikeutuksensa', tai myös, mitä luokitusjärjestelmä (ja dokumentaatiokieli yleisesti) varsinaisesti luokittaa tai kuvaa.

Käsite *Aboutness*¹ – käsite, joka voidaan suomeksi kääntää aiheisällöksi, on alun perin omaksuttu tieteellisestä tutkimuksesta fiktion sisällönkuvailuun ja sen tutkimukseen. Tässä tutkielmassa käsitteeseen *aboutness* viitataan aiheisällönä. Aihetta informaatiotutkimuksessa ovat lähestyneet esimerkiksi Hutchins (1978), Hjørland (2001) ja kokoavasti Saarti (1999). Käytännössä keskustelu käsitteestä asiayhteys on sen määrittelyä mistä dokumentti kertoo eli what it is 'about'? Se on myös ohjannut sisällönkuvailun indeksoinnista käytävää keskustelua, ja se on liitetty

¹ Aboutness. The aboutness of a document goes beyond explicit words in the text to a higher level of meaning (Cleveland & Cleveland 2001, 251)

niin aspektimallien kehitykseen kuin sen taustalla olevaan kaunokirjallisen teoksen fasettien tunnistamiseen. Donald B. ja Ana D. Cleveland (2001) määrittelevät käsitteen asiayhteys olevan, jotain sellaista joka ylittää dokumentin laajemman merkityssisällön yksitulkintaisen kuvailemisen sanoin. Asiayhteys – käsitettä ja kaunokirjallisten teosten kuvailun monitulkintaisuutta on pohdittu useiden sisällönkuvaillun tutkijoiden kirjoituksissa (Andersson & Holst 1996; Ranta 1991). Yleisesti ottaen voidaan todeta, että asiayhteys ei käsitteenä rajoitu vain tekstistä esiin nousevien yksittäisten avainsanojen tunnistamiseen vaan myös niiden välisten suhteiden huomioimiseen sisällönkuvaailua toteutettaessa.

Genre on Hosiaisloman (2003,) mukaan laji, taiteen tai kirjallisuuden laji(tyyppi); fiktiivisen aineiston laji esim. salapoliisikirjallisuus, rakkausromaanit, western. Laajasti määritellen genre on ryhmä teoksia, jotka on valittu vähintään yhden yhteisen piirteen perusteella. Näitä piirteitä voivat olla esim. lajityypille ominaiset kerrontatavat, henkilöhahmot, juonirakenteet ja miljööt. Perusongelmana sisällönkuvaailun kannalta on kuinka ja millaisin kriteerein yksittäinen genre tai kirjallisuuden lajityyppi tunnistetaan, ja miten suhtaudutaan monia eri genretyyppiä sisältäviin teoksiin. Tämä näkyy myös kirjastokohtaisesti, kun kirjoja halutaan sijoittaa hyllyryhmittäin genrensä mukaan.

2.2 Kaunokirjallisuuden asiasanastot

2.2.1 Ulkomaiset kaunokirjallisuuden asiasanastot

Yleensä kaunokirjallisuuden asiasanastot ovat syntyneet käyttöön otetuista sanalistaista ja alun perin tietokirjallisuutta kuvaamaan kehitettyjen asiasanastojen soveltamisesta kaunokirjallisuuden indeksointiin. Lisäksi kaunokirjallisuuden indeksointia on korvattu kirjastoissa erityyppisillä valikoimaluetteloilla ja hakemistoilla (Saarti 1999a, 81.) Sanastoja ei myöskään ole rakennettu yleensä keskitetysti vaan ne on tehty yksittäisille kirjastoille ja usein niiden laatijana on ollut yksittäisiä ihmisiä. Kaunokirjallisuutta varten luotujen sanastojen kehitys alkoi

Yhdysvalloissa, kun American Library Associationin² Subject Analysis Committee³ julkaisi ohjeet Kongressin kirjastolle kaunokirjallisuuden asiasanoittamista varten (Guidelines on subject Access to individual Works of fiction, drama etc, 1990). Komitea suosittelee, että kaunokirjallisuudesta tulisi kuvailla seuraavat seikat: muoto/genre, henkilöt, kerronnan puitteet (setting) sekä aiheet/teemat (topics). (Saarti 1999a, 81.)

Ruotsissa laajin kaunokirjallisuutta varten laadittu sanasto on Jansonin ja Södervallin toimittama Tesaurus för indexering av skönlitteratur, joka ilmestyi vuonna 1987. Sanasto jakautuu systemaattiseen ja aakkoselliseen osaan, jossa termit on järjestetty tesaurusmaisesti. (Saarti 1999a, 82)

2.2.2. Fiktiivisen aineiston erikoissanasto Kaunokki ja sen fasetit

Ensimmäinen Kaunokin kokeilupainos julkaistiin vuonna 1996. Sen vastaavana toimittajana oli Jarmo Saarti, jolla on myös kokemusta Kaunokin asiasanaston soveltamisesta käytännön kirjastotyössä. Vastaavan toimittajan lisäksi työtä tukemaan valittiin työryhmä, joka kävi läpi toimittajan tekemät useat sanastoversiot. Lisäksi sanastoa testattiin käytännössä kirjastoissa, joissa oli jo aiemmin indeksoitu kaunokirjallisuutta. (Saarti 1999a, 75–76.)

Kaunokin ruotsinkielinen versio Bella julkaistiin vuonna 1997. Bellan julkaisun jälkeen on ollut mahdollista tehdä vertailuja kuvailujen ja asiasanastojen välillä kahden eri kielen ja kulttuurin välillä suomalaisessa kirjastomaailmassa.

Lisäksi asiasanoille varattiin myös tietojärjestelmissä omat kenttensä. FINMARC⁴-formaattiin varattiin Kaunokirjallisuuden asiasanoja varten kenttä 654, jota käytetään osakenttineen, kuten yleisen suomalaisen asiasanaston (YSA) asiasanoja varten

² ALA on maailman vanhin ja laajin kirjastoalan järjestö, josta enemmän sen kotisivuilla osoitteessa: <http://www.ala.org/>

³ Subject Analysis Committee (SAC) on Kongressin kirjaston kaunokirjallisuuden asiasanoittamisen ohjeistuksen laatimista varten perustettu komitea.

⁴ FINMARC on suomalainen sovellus MARC –formaattista (Machine Readable Cataloguing), joka on tietokentistä koostuva tietue. FINMARCISTA lisää osoitteessa: <http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/formaatti/yleista.htm>

varattua kenttää 652 (Saarti 1999a, 82). Nykyinen Kaunokin painettu asiasanasto on vuodelta 2000. Lisäksi Kaunokista on olemassa verkkoversio, joka on tuotu YSA:n verkkoversion VESA:n tavoin yleiseen käyttöön palvelemaan sisällönkuvailijoita työssään.

Kaunokki sisältää käyttöohjeen, alanmukaisen osan ja aakkosellisen osan. Sanastossa on sekä aikuisten, nuorten että lasten kaunokirjallisuuden asiasanoja, ja se on tarkoitettu pääasiassa fiktiivisen kirjallisuuden indeksointiin ja hakuun. Siinä on myös elokuvia, sarjakuvia, näytelmäkirjallisuutta ja runoutta kuvailevia termejä. Kaunokin alanmukainen osa on jaettu kuuteen ryhmään. Ne ovat

- genrejä kuvaavat asiasanat ja niiden selitykset.
- aiheita, motiiveja ja teemoja kuvaavat asiasanat.
- toimijoita kuvaavat asiasanat.
- miljöötä eli tapahtumapaikkaa kuvaavat asiasanat.
- tapahtuma-aikaa kuvaavat asiasanat.
- muita, lähinnä typografisia ja teknisiä seikkoja kuvaavat asiasanat.

(Saarti 1999a, 84)

Käytännössä ryhmät ovat fasetteja eli seikkoja, jotka voidaan esittää sisällönkuvailussa tiedonhakua varten. Lisäksi asiasanoituksessa voidaan käyttää myös nimiä, jotka voivat olla fiktiivisiä, kuten kirjan päähenkilö tai todellisia kohdehenkilöitä. Ne on huomioitu myös FINMARC-formaatissa, jossa 600- ja 610-kentät on varattu tärkeimpien fiktiivisten toimijoiden (yl. henkilöiden) tai kohdeyhteisöjen indeksointiin (Vilkki-Eriksson 2006). Lisäksi myös maantieteelliset paikat sekä fiktiiviset paikannimet voivat toimia asiasanoina. Myös sodat ja historialliset ajanjaksot voidaan tuoda esiin sisällönkuvailussa. Asiasanoina voidaan käyttää myös joitakin kirjallisuudentutkimuksen termejä.

Asiasanoja voidaan käyttää erillisinä tai ketjutuksina, jolloin muodostuu asiasanaketjuja. Käytännössä esimerkiksi näin: saaristo: historia: Ahvenanmaa: 1900-luku. Kaunokki ei suosita pitkien asiasanaketjujen käyttöä. Perussuosituksena on käyttää 5-10 asiasanaa, joko ketjutettuina tai erikseen kaunokirjallisen teoksen sisällönkuvailussa.

2.3 Katsaus tutkimuskirjallisuuteen

Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailu on jokseenkin vähän tutkittu kirjasto- ja informaatiotutkimuksen osa-alue. Aiheesta kirjoittaneita ja kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimusta tehneitä on suhteellisen vähän. Eniten aiheesta on kirjoitettu anglosaksisessa kirjastomaailmassa. Englantilainen E.A. Baker julkaisi jo (1898) artikkelinsa ”The classification of fiction” Library World- lehdessä. Bakerin (1898) artikkelia pidetään yleisesti ensimmäisenä vakavasti otettavana aihealueen artikkelina. Alan varhaisten vuosikymmenten tutkijoita ovat Ernest Baker, Frank Haigh ja Alan Burgess.

1930-luvulla alan keskeisiä tutkimuksia julkaisivat Frank Haigh, ja A.L. Burgess. Heistä Frank Haigh (1933) teki oman kaunokirjallisuuden hyllyluokituskokeilunsa Halifaxissa, Englannissa. Hänen luokitusjärjestelmänsä oli sovellus Deweyn kymmenluokituksesta, sen kolmannesta versiosta vuodelta 1888, joka oli tuolloin käytössä Halifaxin Yleisten kirjastojen keskuskirjastossa. Haigh (1933) käytti koko luokitusta analysoidessaan romaanien aiheisisältöä. Beghtol (1994a, 42) toteaa, että Haighin Deweyn kymmenluokitussovellus (DDC3) voi olla ainoa julkaistu kattava sovellus siitä kaunokirjallisuuden osalta. Kuitenkaan Haighin (1933) kokeilun osalta ei ole Beghtolin (1994a, 46) mukaan säilynyt kuvausta millaisen vastaanoton Haighin järjestelmä sai käyttäjiltä, joita varten se oli toteutettu tai kuinka kauan se oli käytössä Halifaxin kirjastossa.

L.A. Burgess (1936) julkaisi artikkelin, jossa esitettiin kaunokirjallisuuden kymmenluokitus, joka oli rakennettu kaunokirjallisuuden ehdoilla. Käytännössä Burgess ajatteli, että koska ihmiset etsivät kirjastossa kaunokirjallisuutta enemmän teoksen aiheen tai sisällön perusteella voitaisiin aineiston järjestäminen kirjailijälähtöisesti unohtaa. Valitettavasti Burgessin esittämä kaunokirjallisuuden luokitus jäi vähälle huomiolle modernista asiakaslähtöisestä ajattelustaan huolimatta.

Burgessin kaunokirjallisuuden pääluokat ovat seuraavat:

0 yleisteokset (General)

1 tunneromaanit (Novel of mood)

2 luonneromaanit (Novel of character)

3 rakkauskertomukset ja erotiikka (Love stories and erotic romances)

4 sosiologiset romaanit (Sociological and occupational novel)

5 paikallis- ja historialliset romaanit (Local and historical fiction)

6 jännityskertomukset (Adventure stories)

7 rikoskertomukset (Stories of crime, detection, etc.)

8 fantasia- ja tieteiskirjallisuus (Tales of fantasy and scientific romances)

9 utopiat ja propaganda (Utopias and propagandist stories).

(tässä Juntunen & Saarti 1992, 23.)

Kukin pääluokka jakaantuu lisäksi yhdeksään alaluokkaan ja luokat kuvaavat teoksen sisältöä eivätkä pyri arvottamaan teoksia (Juntunen & Saarti 1992, 23). Burgess ei tee yksiselitteistä jakoa korkea kirjallisuuden ja viihdekirjallisuuden välille vaan pyrkii koko kaunokirjallisen kentän sisällönkuvailun mahdollistamiseen.

Jos teoksia halutaan arvottaa, Burgess on lisännyt kaavaansa nelitasoisen arvoluokituksen :

A= korkeakirjallisuus (literary or 'highbrow')

B= ylempi keskiluokka ('middlebrow', competent and having literary ambitions)

C= alempi keskiluokka ('middlebrow', without literary ambitions, but competent 'bestseller')

D= kioskirjallisuus (frankly 'lowbrow', commercial and mechanised).

(tässä Juntunen & Saarti 1992, 23.)

1920–30- ja 1940 – luvuilla kaunokirjallisuuden luokituksista ja sisällönkuvailusta kirjoitettiin etenkin brittiläisissä kirjastoalan julkaisuissa. 1930-luvulla myös intialainen S.R. Ranganathan (1933) julkaisi fasetoidun luokituksen, Colon Classification (CC). Suomessa Ranganathanin luokitus tunnetaan yleisesti kaksoispisteluokituksena.

CC:n perusrakenne käsittää ensin ”tiedon universumin” jakamisen pääluokkiin, jotka ovat käytännössä tieteenaloja tai disiplinejä tai niiden aladisiiplinejä (nk. kanoniset jaotukset, esimerkiksi matematiikan alla algebra, aritmetiikka, geometria jne.) Vastana näiden ”perusfasetin” (BF) muodostavien luokkien sisällä sovelletaan varsinaisesti fasettianalyysia siten että määritellään kullekin pääluokalle ominaiset dokumenttien sisällön ja/tai niiden kuvaamisen näkökulmat. Nämä erityiset näkökulmat puolestaan ”manifestoivat”, ts. soveltavat kyseisen pääluokan erityispiirteisiin yleistä PMEST-fasettikaavaa, joka koostuu kategorioista Personality (P), Matter (M), Energy (E), Space (S) ja Time (T). (Suominen 2009, 226–227.)

1950-luvulla Robert S. Walker (1958) julkaisi artikkelin ”Problem child: some observations on fiction with a sketch of a new system of classification”. ja (1970) maisteritutkintonsa opinnäytteen ”The library and the novel: the treatment of the novel in the libraries: proposals for its fuller exploitation and an outline of a new scheme of classification.” Molemmat julkaisut myös vaikuttivat alan tutkimuksen kehitykseen.

1960-luvulla alan tutkimus kiinnostui myös yhä enenevässä määrin indeksointikielystä, ja tesauruksien indeksointikielistä. Kiinnostuttiin indeksointikielen rakennusperusteista ja käsitteistä. Haluttiin kehittää indeksointikieltä joka palvelisi sekä tiedonhakijoita, että indeksoijia. Samalla haluttiin myös lisätä indeksoinnin yhdenmukaisuutta eri indeksoijien välillä kontrolloidun tesauruksen avulla. Tämän kaltaista tutkimusta edustaa esimerkiksi B.C. Vickery (1960) teoksellaan ”Faceted classification: a guide to construction and use of special schemes”.

1970-luvulta lähtien alan keskeisenä tutkijana voidaan pitää Annelise Mark Pejterseniä. Tanskalainen Annelise Mark Pejtersen kritisoi yleisluokitusten tapaa organisoida kaunokirjallisuus mainiten nimeltä Deweyn kymmenluokituksen ja Yleisen kymmenluokittelun, (Iivonen 1985, 22). Pejtersenin alkuperäiset tutkimusideat syntyivät hänen tutkimuksensa fiktiivisen kirjallisuuden hakutavoista, jossa analysoitiin 134 käyttäjä-kirjastonhoitaja keskustelua (Pejtersen 1979a). Tämä johti Pejtersenin myöhemmin kehittämään AMP (Analysis of Mediation and Publications) – luokituksen. Käytännössä hän tutki tanskalaisissa yleisissä kirjastoissa

asiakkaiden esittämiä kaunokirjallisia teoksia koskevia kysymyksiä. Kysymysten tyyppien perusteella hän jakoi ne neljään ryhmään, jotka sisältävät sekä denotatiivisia että konnotatiivisia aspekteja, jotka on esitelty tarkemmin taulukossa 1.

KATEGORIA	SELITYS	ALAKATEGORIAT
1. Aihe	Teoksen aiheisisältö eli se, mistä tarina kertoo	– Toiminta – Psykologinen kehittäminen ja kuvaus – Sosiaaliset suhteet
2. Miljö	Tekijän teokselle valitsema ympäristö – aikakausi ja paikka	– Tapahtuma-aika – Paikka/Ympäristö – maantieteellinen, sosiaalinen, ammatillinen paikka
3. Tekijän intentio	Teoksen teema – teoksen tekijän suhde aiheeseensa. Niiden ajatusten ja tunteiden joukko, jonka tekijä haluaa välittää lukijoilleen	– Tunnekokemus – Tietosisältö
4. Lähestyttävyyden	Kommunikaatiota helpottavat tai estävät tekijät, esim. kielen vaikeusaste, kompositio, typografia, teoksen koko	– Luettavuus – Fyysiset ominaisuudet, kirjallinen muoto

Taulukko 1. Pejtersenin kuvailuaspektit

Pejtersenin kategoriat voidaan jakaa denotatiivisiin (aihe ja miljö) sekä konnotatiivisiin (tekijän intentio). Lisäksi hänellä on mukana sisällönkuvailussa perinteisesti bibliografisen kuvailun puolelle jätettyjä seikkoja ryhmässä lähestyttävyyden (mm. teoksen fyysinen muoto ja sen sijainti kirjastossa) (Saarti 1999a, 74–75).

Kuvailujärjestelmänä Pejtersenin alkuperäinen, AMP-mallin nimellä tunnettu kaunokirjallisuuden aspektimalli on monipuolinen, jopa runsas. Toisaalta juuri aspektimallin laajuus tekee siitä myös vaikeasti toteutettavan, koska se sisältää paljon tulkintaan pohjautuvia seikkoja, joihin vaikuttaa kuvailuntekijän oma subjektiivinen lukukokemus. Vaikeasti tulkittavia aspekteja ovat esimerkiksi luettavuuden tai tunnekokemuksen määrittäminen tai se, mikä tekijän intentio on ollut.

Myöhemmin AMP-luokituksesta alettiin kehittää DANEBASE -tietokantaa. Luokitusjärjestelmän kehittämisen jälkeen Pejtersenin kiinnostus siirtyi sen soveltamiseen tietojärjestelmien avulla. AMP-luokitusjärjestelmän pohjalta hän loi useita eri kokeilutietokantoja. Lisäksi hän testasi mm. DANEBASEn tehokkuutta haussa (Morehead & Pejtersen & Rouse 1984) sekä pyrki määrittelemään kaunokirjallisuutta koskevassa tietojärjestelmässä vaikuttavat tekijät, jotta ne voitaisiin mallintaa tietojärjestelmään (Pejtersen 1987, 84; Pejtersen 1989, 33–73). Tästä oli lopputuloksena BookHouse, graafisella käyttöliittymällä varustettu kaunokirjallisuutta varten suunniteltu tietojärjestelmä. Järjestelmää testattiin aluksi Hjortespringin kunnankirjastossa Tanskassa (Pejtersen 1988). BookHousea on sittemmin sovellettu erilaisissa ympäristöissä. Sitä on testattu eri puolilla Pohjoismaita, erityisesti koulukirjastoissa (Pejtersen 1992; Pejtersen 1996). (Saarti 1999a, 35–36.)

Viime vuosikymmenien merkittäviä tutkijoita ovat Clare Beghtol ja Jarmo Saarti. Muita vähemmän tunnettuja tutkijoita ovat esimerkiksi E.V. Corbett ja W.J. Hutchins. He ovat myös vaikuttaneet kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehitykseen.

2.4. Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimus Suomessa

Arja Juntunen ja Jarmo Saarti (1992) tarkastelevat pro gradu-tutkielmassaan “Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailu yleisissä kirjastoissa” tuolloin Suomessa vielä vähän tunnettua aihetta. He myös totesivat, että mikäli käydyn keskustelun määrään on uskomista, kaunokirjallisuuden sisällönkuvailu ole ainakaan aikaisempina vuosina koettu ongelmaksi yleisissä kirjastoissa (Juntunen & Saarti 1992).

Muutos asenteissa ja koulutuksessa on tapahtunut parin viime vuosikymmenen aikana, jolloin Suomeen on saatu kaunokirjallisuuden asiasanasto Kaunokki (1997) ja sen ruotsinkielinen vastine Bella. Samalla myös kirjastojen tietojärjestelmät ovat kehittyneet teknisesti sille tasolle, joka on tehnyt sisällönkuvailun mahdolliseksi. BTJ:n keskitetty kaunokirjallisuuden luokituspalvelu on omalta osaltaan muuttanut tilannetta ainakin uudemman kaunokirjallisuuden osalta. 2000-luvulla kiinnostus kaunokirjallisuuden verkkoportaalien luomiseen on noussut esiin myös tutkimuksessa. Tietopalvelu, sisällönkuvailu, hiljaisen tiedon näkyväksi tekeminen ja tallentaminen,

tietämyksen jakaminen ja kartuttaminen ovat tärkeitä osatekijöitä tarkasteltaessa kaunokirjallisuuden ja kirjastojen välistä suhdetta.

Suominen, Saarti ja Tuomi (2009, 357) mainitsevat bibliografisen valvonnan tulevaisuudennäkymiä tarkastellessaan, että luettelointidataan on tulossa mukaan myös kuva-aineisto (esim. kirjojen kansikuvat) ja erilaiset tekstikokonaisuudet (takakansitekstit, kokotekstit). Samalla he tuovat esiin mahdollisuuden käyttäjien ottamisesta mukaan sisällönkuvailuun, ottamalla mallia verkkokirjakaupoissa sovellettavista menetelmistä. Tosin kirjastoissa käyttäjien osallistumisen edellytyksenä on määriteltyjen valintojen tekeminen tesauruksesta. Suominen, Saarti ja Tuomi (2009, 356) toteavat tämän mahdollistavan sisällönkuvailun ja luetteloinnin yhdenmukaisuuden.

2.5 Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun jaottelu Saartin mukaan

Aiemmat kaunokirjallisuuden tallennusta ja hakua käsittelevät tutkimukset voidaan jakaa neljään pääryhmään. Ne ovat kaunokirjallisuuden luokitusta yleisellä tasolla käsittelevät tutkimukset, kaunokirjallisuuden hyllytystä käsittelevät tutkimukset, kaunokirjallisuuden luokitusten kehittämistä koskevat tutkimukset sekä kaunokirjallisuuden asiasanoitusta koskevat tutkimukset. (Saarti 1999a, 29.)

On huomioitava, että Saartin (1999a) katsaus kaunokirjallisuuden tallennusta ja hakua käsittelevään tutkimukseen ja sen keskeisiin ongelmiin käsittelee aihetta laajemmin kuin mihin tässä tutkielmassa pyritään. Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jääneet artikkelit viitetietoineen löytyvät liitteestä 1.

On kuitenkin tärkeää nähdä kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehitys osana kaunokirjallisuuden tallennuksen ja haun historiaa, joten myös Saartin esittämän jaottelun muut tutkimusryhmät on huomioitava kokonaiskuvan luomiseksi. Saarti tuo myös esiin tanskalaisen Annelise Mark Pejtersenin ja kanadalaisen Clare Beghtolin aihealueen keskeisinä tutkijoina. Ajallisesti Saartin kattaus sisältää otoksen informaatiotutkimuksen alan tutkimuksia vuodesta 1933 aina vuoteen 1997 asti.

2.5.1 Kaunokirjallisuuden luokitusta yleisellä tasolla käsittelevät tutkimukset

Kaunokirjallisuuden luokitustutkimusten tarkoituksena on ollut selvittää yhtäältä, kuinka kaunokirjallisuutta luokitetaan yleisluokituksissa ja kaunokirjallisuutta varten luoduissa spesifeissä luokitusjärjestelmissä sekä toisaalta sitä, mitkä ovat kaunokirjallisuuden luokitusperusteet. Näistä tutkimuksista määrällisesti suurin osa on niitä, joissa selvitetään kaunokirjallisuuden luokituksia ja esitellään perusteita, joilla kaunokirjallisuutta on eri luokituskaavoissa ryhmitelty. Osassa näistä tutkimuksista otetaan lisäksi kantaa siihen, kuinka kaunokirjallisuutta pitäisi luokitaa. (Saarti 1999, 29.)

Kaunokirjallisuuden luokitustutkimus on kohdistunut etupäässä luokitusperusteiden selvittämiseen. Ongelmana tässä ovat lähtökohtana olevat luokitukset, joiden syntymävaiheen aikana ei kaunokirjallisuuden sisällönkuvailua pidetty tärkeänä. Kuitenkin näyttäisi siltä, että myös perinteiset luokitukset ovat vähitellen ottamassa mukaan sekä luokituksen fasetoidun rakenteen että tämän myötä mahdollistuvan kaunokirjallisuuden eri aspektien kuvailun (ks. esim. Juntunen & Saarti 1992). Yleisluokitusten kaunokirjallisuuden luokitusperusteiden selvittäminen ja kehittäminen onkin tärkeää, koska yleisluokitukset ovat käytössä useissa kirjastoissa. Erityisluokitusten merkitys on ollut ja todennäköisesti tulee olemaan marginaalinen. Lähinnä niitä on ollut käytössä yksittäisissä kirjastoissa. (Saarti 1999, 32.)

2.5.2 Kaunokirjallisuuden hyllytystä käsittelevät tutkimukset

Toinen merkittävä ryhmä kaunokirjallisuuden tallennuksen ja haun tutkimuksia ovat hyllyluokituskokeilujen raportoinnit tai laajemmat tapaustutkimukset hyllyluokituksista. Näistä jälkimmäisissä on samalla pyritty selvittämään hyllyluokituskokeilujen vaikutus kokoelman käyttöön ja asiakkaiden suhtautuminen tämän tyyppiin kokeiluihin. (Saarti 1999, 32.)

Hyllyluokitustutkimusten ongelmana on ollut löytää ryhmät, joihin kaunokirjallisuus olisi järkevää jakaa yleisissä kirjastoissa, jotta asiakkaat löytäisivät haluamansa teoksensa mahdollisimman helposti. Yleisimmin jakona on esitetty viihde- tai

genrekirjallisuuden erottamista nk. vakavasta kirjallisuudesta ja niiden ryhmittelimestä alalajeihin. Tällaisen erottelun ongelmana on viihteen ja vakavan kirjallisuuden rajanveto. Tällöin käytetty luokituskaava tekee arvottavan päätöksen lukijoiden puolesta. (Saarti 1999, 33.)

Hyllyluokitusten ongelma kaunokirjallisuuden sisällönkuvailua kehitettäessä on se, että ne ovat luonteensa mukaan yksiulotteisia. Hyvä puoli hyllyluokitustutkimuksissa on ollut se, että ne kaikki ovat perustuneet empiirisiin kokeiluihin. Tällä tavoin on voitu saada palautetta asiakkailta luokitusten toimivuudesta erilaisissa ympäristöissä. Samalla hyllyluokitukset ovat osoittaneet, että asiakkailta on tarve saada välineitä, joilla helpotetaan myös fiktiivisen aineiston etsimistä kirjastoissa. (Saarti 1999a, 34.)

2.5.3 Kaunokirjallisuuden luokitusten kehittämistä koskevat tutkimukset

Kolmas ryhmä kaunokirjallisuuden tallennusta ja hakua tarkastelevista tutkimuksista kohdistuu oman kaunokirjallisuuden luokituksen kehittämiseen ja soveltamiseen käytännössä (Burgess 1936; Beghtol 1994a; Walker 1958). Pejtersen on esimerkki tutkijasta, joka on luonut kehittämänsä luokituksen pohjalta kokonaisen kaunokirjallisuuden tallennus- ja hakujärjestelmän. Aluksi hän kehitti AMP-luokituksen, joka pohjautui pitkälti asiakkaiden tarpeiden analyysiin (Pejtersen 1978; Pejtersen & Austin 1983; 1984). 1980-luvulla hän on kehittänyt luokituksensa pohjalta BookHouse -nimistä käyttäjäystävällistä, ikonein ohjattua hakujärjestelmää (Pejtersen 1987; 1988; 1989). (Saarti 1999a, 34.)

Kaunokirjallisuuden luokitusten kehittäminen alkoi 1900-luvun alkupuolella. Haigh esitti vuonna 1933 hyllyluokitussovelluksensa, jossa hän hyödynsi Deweyn luokituskaavaa kaunokirjallisuuden luokitteluun (Haigh 1933). Burgess esitti mielenkiintoisen, mutta vähälle huomiolle jääneen kertomakirjallisuuden kymmenluokituksensa vuonna 1936. Hän oli sitä mieltä, että kertomakirjallisuuden järjestäminen kirjailijan nimien mukaisesti peittää alleen sen, että ihmiset pääasiassa kuitenkin etsivät lukemista aiheen tai sisällön mukaan. (Saarti 1999a, 34.)

Kaunokirjallisuuden luokituskaavojen kehittäminen on lähtenyt pitkälti itse teoksen sisällönkuvailusta, josta poikkeuksena on Pejtersenin järjestelmä. Luokituskaavojen ongelmana onkin ollut se ettei niissä ole otettu huomioon kaunokirjallista viestintäjärjestelmää ja sen mukanaan tuomia kaunokirjallisuuden merkityksen muodostumisen kannalta olennaisia аспектеja (vrt. Nielsen 1997). Lisäksi luokituskaavojen testaus empiirisessä ympäristössä on ollut hajanaista eikä kovinkaan pitkäjänteistä (tässäkin Pejtersen on tosin poikkeuksena). Sisällönkuvailujärjestelmän kehittämiseksi olennaista onkin luodun järjestelmän käyttö ja siten sen jatkuva testaaminen käytännön tietopalvelussa. (Saarti 1999a, 37.)

2.5.4 Kaunokirjallisuuden asiasanoitusta koskevat tutkimukset

Kaunokirjallisuuden asiasanoitusta käsittelevissä tutkimuksissa on ollut yhtenä olennaisena seikkana myös niiden aspektien löytäminen, joita kaunokirjallisuudesta tulisi kuvailla. Toisena olennaisena elementtinä on ollut kaunokirjallisuuden indeksoinnin perusteiden selvittäminen. Kirjoituksissa on käsitelty mm. kaunokirjallisuudelle ominaisten piirteiden kuvailua, kaunokirjallisuuden kompleksisuuden hallintaa kuvailussa sekä aboutness käsitettä kaunokirjallisuudessa (Bell 1991; Ranta 1991; Beghtol 1992; Pulli 1992; Andersson & Holst 1996). Näihin liittyy läheisesti Kivimäen tutkimus siitä, kuinka hyvin romaanin takakansi kuvailee teoksen sisältöä ja voiko sitä käyttää apuna esimerkiksi kirjastossa (Kivimäki 1992). Tähän ryhmään voidaan lukea mukaan osin myös kehittyneet, tekoälyä kaunokirjallisuuden sisällönkuvailussa hyväksi käyttävät tietojärjestelmät, jotka perustuvat erityyppisiin indekseihin (Rich 1979; 1986). Lisäksi on raportoitu yksittäisissä kirjastossa toteutettuja kaunokirjallisuuden asiasanoituskokeiluja; (esim. MacPherson (1987) tarkastelee koulukirjaston lastenkirjallisuuden asiasanoittamisesta. Merkittävä ryhmä kaunokirjallisuuden indeksointia koskevia tutkimuksia ovat yksittäisen kaunokirjallisen teoksen asiasanoitusta käsittelevät kirjoitukset. (Saarti 1999, 37.)

Kaunokirjallisuuden indeksointitutkimukset ovat nousseet pitkälti käytännön ongelmasta eli kaunokirjallisten teosten indeksoinnista. Tämä on auttanut selvittämään säännönmukaisuuksia ja erityispiirteitä, joita esiintyy

kaunokirjallisuuden indeksoinnissa. Toisaalta näissäkin tutkimuksissa voidaan nähdä puutteena jo luokitustutkimuksissa ollut seikka eli se, ettei huomioon ole otettu kaunokirjallista kokonaisviestintätilannetta. Niinpä pelkkä teoslähtöinen indeksointi tulee problematisoida tulkinnallisen aineiston ollessa kyseessä. (Saarti 1999, 40.)

2.6 Huomioita Saartin esittämistä kehityslinjoista

Saartin (1999a) ryhmittelyyn mukaisesti kaunokirjallisuuden tallennuksen ja haun tutkimus alkaa kaunokirjallisuuden luokitusten kehittämistä. Se on ollut lähestymistapa, jolla Annelise Mark Pejtersen on toiminut aina 1970-luvun tutkimuksistaan 1990-luvulle. Keskeistä Pejtersenin ajattelulle kaunokirjallisuuden sisällönkuvailussa on käyttäjälähtöisyys. Oman luokitusjärjestelmän kehittämisen jälkeen Pejtersen siirtyi yhä enemmän tutkimaan luokitusjärjestelmien soveltamista tietojärjestelmien avulla.

Myös Clare Beghtol (1994a) on väitöskirjassaan luonut kokeellisen luokittelujärjestelmän kaunokirjallisuuden sisältöjen perusteella. Molemmat aihealueen keskeisistä tutkijoista ovat siis korostaneet luokituksen kehittämistä osana kaunokirjallisuuden sisällönkuvailua. Beghtol (1989; 1990) on myös tehnyt kaunokirjallisuuden luokitustutkimusta. Tutustumalla aiempaan tutkimukseen ja sen perusteella tehtyihin luokituksiin Beghtol on pyrkinyt tunnistamaan niitä tekijöitä, joiden tuntemuksesta on hyötyä luokitusten kehittämistyössä. Jarmo Saartin tutkimukset tällä aihealueella alkavat yhdessä Arja Juntusen (1992) kanssa tehdystä pro gradu – tutkielmasta, joka sijoittuu Saartin ryhmittelyssä sekä kaunokirjallisuuden luokitustutkimuksiin ja hyllyluokitustapaustutkimuksiin. Saartin (1995; 1996a; 1996b) myöhemmät tutkimukset ovat jatkaneet hyllyluokitustapaustutkimuksia. Niiden lisäksi Saarti (1996a) on kirjoittanut kirjan ”Romaanit hukassa?: kertomakirjallisuuden hyllyluokituksen vaikutus kirjastonkäyttöön ja kertomakirjallisuuden lainaukseen.”

Kaunokirjallisuuden tallennuksen ja haun tutkimuksessa informaatiotutkimuksen alalla julkaistujen artikkelien lukumäärän perusteella voidaan tehdä päätelmiä Pejtersenin ja Beghtolin vaikutuksesta alan tutkimukseen. On kuitenkin syytä muistaa että on kyse pienestä informaatiotutkimuksen osa-alueesta. Alueella on toiminut aktiivisesti vain muutamia tutkijoita eri vuosikymmeninä, joten 1980-luvun puolivälin

tutkimus aina 1990-luvun alkuun korostuu myös Saartin aineistossa. Alan keskeisistä tutkijoista vain Beghtol (1994a) ja Saarti (1999a) ovat käsitelleet kaunokirjallisuuden sisällönkuvailua väitöskirjoissaan. Seuraavassa listauksessa kuvataan Saartin kaunokirjallisuuden ryhmittelyn pohjana käyttämien tutkimusten sijoittuminen ajallisesti vuosien 1986 ja 1996 välille. Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jääneet artikkelit ja muut julkaisut viitetietoineen löytyvät liitteestä 1.

Vuosi	Artikkelit/Tutkimukset/Monografiat
1986	Rich (1986), Sapp (1986)
1987	Baker & Shepherd (1987), Intner (1987), MacPherson (1987), Pejtersen (1987), Ransley (1987a), Ransley (1987b)
1988	Baker (1988), Iivonen (1988), Pejtersen (1988)
1989	Jennings & Sears (1989), Beghtol (1989)
1990	Beghtol (1989)
1991	Beck (1991), Bell (1991), Pulli (1991), Ranta (1991), Sears (1991)
1992	Beghtol (1992), Juntunen & Saarti (1992), Laakso & Puukko (1992), Pejtersen (1992), Raivio (1992), Saarti (1992),
1993	Kurki (1993)
1994	Beghtol (1994a)
1995	Scott (1995)
1996	Andersson & Holst (1996), Pejtersen, (1996), Saarti (1996a), Saarti (1996b)

Määrällisesti eniten julkaistiin Saartin ryhmittelyssä mukana olevien artikkelien osalta vuosina 1987 ja 1992 (molempina vuosina 6 tutkimusta). Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehityksen kannalta keskeisiä artikkeleita oli julkaistu paria vuotta aiemmin, mikä on ehkä vaikuttanut näiden julkaisuhuippujen syntyyn. Esimerkiksi vuotta 1987 edelsivät A.M. Pejtersenin ja Jutta Austinin yhteisjulkaisut vuosilta 1983 ja 1984. Vuoden 1992 osalta Clare Beghtolin keskeiset aihealueen tutkimukset 1989

ja 1990 ovat voineet lisätä kiinnostusta tehdä kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimusta. Tarkasteluajankohdan muiden vuosien julkaisut taas ovat usein yksittäisiä tutkimuksia, joten vuodessa julkaistujen artikkeleiden määrä jää 1-3 välille. Vuosilta 1991 ja 1994 löytyy artikkeleja tältä aihealueelta neljä. Huomioitavaa on myös se, että Järvelin ja Vakkari (1993) havaitsivat aikavälillä 1965–1985 kirjasto- ja informaatiotutkimuksessa luokitukseen ja asiasanoitukseen kohdistuneiden tutkimusten määrän vähentyneen 22 %:sta aina 6 %:iin.

3. TUTKIMUSASETELMA

3.1 Tutkimusongelmat

Tutkimusongelma on muotoiltu päätutkimuskysymykseksi, jota tarkentavat alatutkimuskysymykset. Päätutkimuskysymykseni on: Miten kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuntutkimus on kehittynyt ajanjaksolla 1978–2008? Tutkimuskysymykseen vastaamalla kuvaan mitä erilaisia lähestymistapoja ja teemoja voidaan aineistoni avulla tunnistaa. Edellä esitettyä kysymystä täsmentäviä alakysymyksiä:

- 1) Millainen näkökulma tämän alueen tutkijoilla on kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun?
- 2) Mitä sisällönkuvailun ongelmia tuodaan esiin?
- 3) Mitä käsitteitä tutkimuksissa nostetaan esiin?
- 4) Millaisia lähteitä tutkimuksissa on käytetty?
- 5) Keihin tutkijoihin on viitattu tutkimuksissa: voidaanko aineiston perusteella tunnistaa alan keskeiset tutkimukset ja keskeiset auktoriteetit?
- 6) Mitä menetelmiä tai ratkaisuja esitetään kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehittämiseen?

Luvussa 4.3 tuon esille myös sen miten aineiston perusteella syntynyt kuva vastaa Saartin (1999a) esiin nostamia kehityskulkuja: Mitä aineisto kertoo sisällönkuvailun tulevaisuuden odotuksista, ja millaisia näkemyksiä ja mielipiteitä tuodaan esiin?

3.2 Tutkimusaineiston valinta ja koostaminen

Käytän tutkimusaineistonani julkaisuja, joissa käsitellään kaunokirjallisuuden sisällönkuvailua. Lehdet on valittu keskeisinä suomalaisina, pohjoismaisina ja angloamerikkalaisina julkaisuina kirjasto- ja informaatiotutkimuksen alalta. Sisällönkuvailun kehitystä koskevat artikkelit, tutkimukset ja katsaukset kuvaillaan lyhyesti sanallisesti yleisellä tasolla niiden sisällön osalta. Aineistoon mukaan tulevat dokumentit valittiin rajaamalla aihealueen lehdistä kaikki kaunokirjallisuuden

sisällönkuvailua koskevat täyspitkät artikkelit ja pääkirjoitukset. Aineistosta rajattiin pois mainokset ja tapahtumakalenterit.

Aineistoa valittiin seuraavista 15 aikakauslehdessä: *Aslib Proceedings*, *Cataloging and Classification Quarterly*, *Informaatiotutkimus*, *Information Processing & Management*, *Information Services & Use*, *International Classification*, *Journal of the American Society for Information Science*, *Journal of Librarianship and Information Science*, *Journal of Documentation*, *Kirjastolehti*, *Knowledge Organization*, *RQ*, *Scandinavian Public Library Quarterly*, *Signum* ja *Svensk biblioteksforskning*.

Tutkimusaineiston kokoaminen alkoi rajaamalla karkeasti aineiston pääasiallisiksi lähteiksi nimetyt julkaisut. Tämän jälkeen aloin etsiä lisää aineistoa tutustumalla tarkemmin kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kirjallisuuteen. Se, mitä artikkeleita tulkitsin alan keskeiseksi kirjallisuudeksi, pohjautui aihealueen kirjallisuuden tuntemukseeni ja kirjallisuuskatsauksen perusteella tekemiini tiedonhakuihin.

Keskeisiä aihealueen peruslähteitä tunnistin 12, ja ne on julkaistu vuosien 1978–2002 aikana. Lähteistä 11 on englanninkielisiä ja yksi suomenkielinen. Perustiedonlähteeni ovat: Andersson, R. & Holst, E. (1996), Beghtol, C. (1989; 1990; 1992), Nielsen, H.J. (1997), Pejtersen, A.M. (1978; 1979), Pejtersen, A. M. & Austin, J. (1983; 1984), ja Saarti, J. (1999a; 1999b; 2002). Käytin Google Scholaria etsiäkseni perusartikkeleina pitämäni aineistojen saamia viittauksia ja edelleen löytämäni uusien dokumenttien lähdeluetteloita sekä niihin kohdistettuja viittauksia. Edellä kuvatulla menetelmällä tunnistetut artikkelit kokosin listoihin, jotka käytiin läpi keväällä 2009. Lisää aineistoa keräsin tekemällä hakuja kesän ja syksyn 2010 aikana siten että täydennyshaut kohdistuivat jo aiemmin esiin nousseisiin kirjoittajiin ja julkaisuihin.

Tutkimusaineistoni koostuu 43 artikkelista, jotka on julkaistu 22 eri aikakauslehdessä. Artikkelit ovat seuraavista aikakauslehdistä: *Aslib Proceedings*, *Axiomathes*, *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, *Cataloging & Classification Quarterly*, *The Indexer*, *Informaatiotutkimus*, *Information Processing & Management*, *Information Services & Use*, *International Classification*, *Journal of Documentation*, *Journal of Librarianship and Information Science*, *Journal of the American Society for Information Science*, *Kirjastolehti*, *Kirjastotiede* ja

informatiikka, Knowledge Organization, Library Collections, Acquisitions & Technical Services, Library Resources & Technical Services, Library Journal, Library Trends, New Library World, RQ, Scandinavian Public Library Quarterly, ja Svensk biblioteksforskning.

Tutkimusaineiston artikkelit on julkaistu vuosina 1978–2008. Artikkelit jakaantuvat kolmelle tarkasteluajanjaksolle, jotka on esitetty taulukossa 2. Selvästi eniten artikkeleita kaunokirjallisuuden sisällönkuvailusta ja sitä sivuavista aiheista on kirjoitettu keskimmaisella tarkasteluajanjaksolla 1989–1998. Vuositasolla tarkasteltuna eniten artikkeleita on julkaistu 1992 ja 1997.

Tarkasteluajanjakso	Artikkelit(yht.) (43)	Vuosi/Suurin julkaisumäärä
1978–1988	9	1978(3), 1988(2)
1989–1998	21	1997(6), 1992(4)
1999–2008	13	2000(4)

Taulukko 2. Tutkimusaineiston artikkeleiden määrällinen kuva

Aineistoon valikoituneista artikkeleista englanninkielisiä on 38 ja suomenkielisiä 5. Tutkijoista eniten artikkeleita on mukana Jarmo Saartilta, mikä osaltaan selittyy sillä, että mukana suomenkielisiä ja englanninkielisiä artikkeleita. Kaiken kaikkiaan Saartin tutkimuksista on neljä suomenkielistä ja neljä englanninkielistä artikkelia. Clare Beghtolilta mukana on 4 artikkelia ja Annelise Mark Pejterseniltä 4, joista 2 on kirjoitettu yhdessä Jutta Austinin kanssa. Kronologisesti tarkastellen Beghtolin, Pejtersenin ja Saartin artikkelit kattavat lähes koko tutkimuksen tarkasteluajankohdan 1978–2008. Beghtolin tutkimukset kattavat aikavälin 1989–2000, Pejtersenin 1978–1984 ja Saartin 1996–2002. Aineistonhaun tulosten kannalta ei ollut yllättävää, että lopulliseen tutkimusaineistoon valikoitui 11 artikkelia kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tunnetuimmilta tutkijoilta, koska he ovat niin keskeisiä, ja saavat paljon viittauksia muilta aihealueen tutkijoilta.

Aineistoni kattaa kolme vuosikymmentä. Mukaan valitut artikkelit antavat kuvaa kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkijoiden kiinnostuksen kohteista sekä tapahtuneesta kehityksestä.

3.3 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä

Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, kuten esimerkiksi myös historiallinen analyysi ja diskurssianalyysi. Näiden analyysimuotojen tutkimusaineisto saattaa muodostua samasta materiaalista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.)

Käytännössä analyysin aikana tuotettu aineisto voidaan kvantifioida eli lasketaan esimerkiksi yksittäisen asian toistumista teksteissä, ja tuotetaan siten määrällisiä tuloksia. Laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan tehdä joko aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110). Sisällönanalyysin käsitys tutkimusaineistosta eli tutkittavista dokumenteista on laava. Se voi kattaa Tuomen ja Sarajärven (2002, 105) mukaan: kirjat, artikkelit, päiväkirjat, kirjeet, haastattelut, puheen, keskustelut, dialogin ja raportit. Miltei mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali voi olla dokumentti. Aineiston analyysistä puhuttaessa voidaan käyttää ilmauksia aineistolähtöinen eli induktiivinen ja teorialähtöinen eli deduktiivinen. Kirjallisuudessa ei kiinnitetä huomiota aineistolähtöisen ja teoriaohjaavan analyysin eroon, vaan ero perustellaan mainittujen kahden päättelyn logiikan avulla.

Miles ja Huberman kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysia karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluu 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (tässä ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–111.) Analyysia edeltää analyysiyksikön määrittelemine, joka voi olla yksittäinen, sana, lause, lauseenosa tai ajatuskokonaisuus. Tutkimustehtävä ja aineiston laatu vaikuttavat analyysiyksilön määrittämiseen. Seuraavat vaiheet aineiston käsittelyssä eli klusterointi ja abstrahointi ovat osin limittäisiä vaihteita.

Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti, ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia

kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Luokittelussa aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112–113.) Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 114). Abstrahoinnissa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin ja tuloksissa esitetään empiirisestä aineistosta muodostettu malli, käsitejärjestelmä, käsitteet tai aineistoa kuvaavat teemat (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115).

Teoriaohjaava sisällönanalyysi eroaa aineistolähtöisestä analyysistä siinä, että Tuomen ja Sarajärven mukaan (2002, 116) aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta, kun teoriaohjaavassa ne tuodaan esiin valmiina, ilmiöstä ”jo tiedettynä”. Sisällönanalyysi voidaan myös muodostaa teorialähtöisesti eli deduktiivisesti. Tällöin aineiston analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehukseen, joka voi olla teoria tai käsitekartta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116.) Sisällönanalyysille laaditaan siis analyysirunko, jonka väljyys ja sitovuus eri kategorioiden välillä ovat tutkimuksesta ja tutkimuskysymyksistä riippuvaista.

Krippendorff (2004, 18)⁵ määrittelee sisällönanalyysin tutkimusmenetelmäksi, jolla voidaan tuottaa toistettavia ja perusteltavissa olevia päätelmiä teksteistä (tai muista mielekkäistä teksteistä niiden käytön) konteksteihin. Tutkija voi sisällönanalyysissä keskittyä eri kysymyksiin, joita aineisto hänessä herättää. Menetelmä on luotettava, jos sen säännöt ovat täsmälliset ja jos sisällön analysoija soveltaa niitä järjestelmällisesti.

Sisällönanalyysissä voidaan törmätä monenlaisiin ongelmiin. Joskus voi käydä niin, ettei kaikkea tarvittavaa tietoaineistoa ole löydetty, jolloin sisällönanalyysistä on luovuttava. Osa tutkittavasta aineistosta on jätettävä syrjään silloin kun se ei sovellu analyysissä käytettyyn määritelmään, mutta syy aineiston sivuuttamiseen on mainittava tutkimuksessa. Myös aineiston monitulkintaisuus voi aiheuttaa ongelmia

⁵ Content analysis is a research technique for making replicable and valid inferences from texts (or other meaningful matter) to the contexts of their use.

esimerkiksi siten, että analysoijan omat arvostukset saattavat vaikuttaa aineiston valintaan ja tulkintaan. Sisällönanalyysia kohtaan osoitettu kritiikki on usein kohdistunut sisällönanalyysin perusteella tehtyjen johtopäätösten vajavaisuuteen, koska tutkijat ovat keskittyneet kuvaamaan tekemäänsä analyysia varsinaisten johtopäätösten kustannuksella. On siis esitetty epäilyjä, että liiallisen mekaanisuuden myötä menetetään tietoa, joka tutkimusprosessin myötä olisi kuitenkin ollut saavutettavissa (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002; Krippendorff 2004).

3.4 Sisällönanalyysi informaatiotutkimuksessa

Robinsonin (2006) mukaan sisällönanalyysia on hyödynnetty suhteellisen vähän informaatiotutkimuksessa, vaikka se on tehokas menetelmä. Toisaalta taas White ja Marsh (2006) huomauttavat sisällönanalyysia käytetyn laajalti kirjasto- ja informaatiotutkimuksessa sen joustavuuden ansiosta. 2000-luvulla sisällönanalyysia on sovellettu kansainvälisesti informaatiotutkimuksen alueella. Esimerkiksi Pettigrew ja McKechnie (2001) tekivät tutkimuksen ”The use of theory in information science research.” He selvittivät sisällönanalyttisin menetelmin mitä teorioita informaatiotutkimuksen alan lehdissä mainitaan, miltä alalta ne ovat ja kuinka niitä käytetään nykyisessä tutkimuksessa? Lisäksi he kartoittivat millä muilla tieteen aloilla informaatiotutkimuksen teoriat ovat käytössä.

Suomalaisista tutkimuksista sisällönanalyysia hyödyntävistä töistä informaatiotutkimuksen kentällä ovat keskeisiä Järvelinin ja Vakkarin artikkelit: Content analysis of research articles in library and information science (1990), ja The evaluation of library and information science 1965–1985: a content analysis of journal articles (1993).

Järvelinin ja Vakkarin (1990) ensimmäisessä artikkelissa pyrittiin tunnistamaan kuinka kirjasto- ja informaatiotutkimus on kansainvälisesti jakautunut eri aihealueiden välille ja millaisia erilaisia lähestymistapoja ja tutkimusmenetelmiä käytetään tutkimuksessa. Heidän työnsä erosi aiemmista kirjasto- ja informaatiotutkimuksen kenttää esittelemään pyrkivistä tutkimuksista kattavuudellaan, koska se ei keskittynyt yksinomaan esimerkiksi käytettyjen tutkimusmenetelmien analysointiin. Empiirisenä aineistona oli 833 artikkelia, jotka on julkaistu vuoden 1985 aikana 37 keskeisessä

kirjasto- ja informaatiotutkimuksen kansainvälisessä aikakauslehdessä. Tutkimukseen kelpuutetut artikkelit luokiteltiin tutkimusartikkeleihin (research articles) ja ammatillisiin artikkeleihin (professional articles). Artikkeleista 54 % oli tutkimusartikkeleita ja 46 % ammatillisia artikkeleita. Erotuskriteerinä käytettiin alan aiemman tutkimuksen määritelmää tutkimusartikkelista. Määritelmän mukaan tutkimusartikkeli on virallinen tutkimus, jonka tavoite on saada selville, käyttäen järjestelmällistä menetelmää, uusia asioita, käsitteitä tai ideoita. Määritelmän ulkopuolelle jäävät artikkelit sijoitettiin luokkaan ammatilliset artikkelit.

Sisällönanalyysia varten Järvelin ja Vakkari (1990) laativat luokituskaavan kirjasto- ja informaatiotutkimuksen tutkimusaiheista. Luokituskaava jakautui eri luokkiin ja niiden alaluokkiin. Tutkimuksen luokituskaava muodostui yhdistämällä mukaan valittujen artikkelien aihesisällöistä nousseita luokkia aiempiin relevantteihin luokituksiin.

Luokituskaavan lisäksi artikkeleissa käytettyjä lähestymistapoja analysoitiin kahden muuttujan avulla: informaation välittymisen näkökulma (viewpoint of information dissemination) ja sosiaalinen taso (social level). Niistä ensimmäisessä luokittelu perustui informaation välittymisessä perinteisesti tunnistettuihin toimijoihin kuten esimerkiksi informaation tuottajiin, välittäjiin, loppukäyttäjiin, kirjasto- ja informaatiotutkimuksen kouluttajiin. Käytännössä eri artikkelien lähestymistapoja tarkasteltiin informaation välittymisen yhteydessä siitä näkökulmasta minkä tahon etu oli, että artikkeli oli kirjoitettu ja siinä käsiteltyjä aiheita tuotu esiin. Sosiaalisen tason muuttuja tarkasteltiin yksilöiden, organisaatioiden ja yhteisön tasolla; lisäksi otettiin huomioon tehdyt tutkimukset monilla eri tasoilla.

Artikkeleita analysoitiin myös niiden käyttämien tutkimusmetodien mukaan. Tähän käytettiin eri muuttujia, kuten esim. hakustrategia (research strategy), tiedonkeruun menetelmä (data collection method), käytetty tutkimusmenetelmä (type of analysis) ja käytetty tutkimustyyppi (type of investigation), jota jäsennettiin edelleen tarkempiin alaluokkiin. Tutkimuksessa huomioitiin myös perinteinen jako kvantitatiivisiin ja kvalitatiivisiin tutkimuksiin artikkelikohtaisesti.

Järvelinin ja Vakkarin (1990) laatiman luokituskaavan tuottaman tiedon luotettavuutta pyrittiin vahvistamaan luokituksen toteutuksessa. Tutkijat luokittivat kumpikin puolet aineistosta. Luokittelun luotettavuutta vahvistettiin valitsemalla luokitetusta aineistosta satunnaisotannalla 40 artikkelia eli noin 5 % koko aineistosta. Toinen tutkija luokitteli sen uudelleen. Tästä aineistosta tehtyjen täsmennysten ja joidenkin luokkien yhdistämisen myötä Järvelin ja Vakkari (1990) totesivat luotettavuuden olevan kaikkien muuttujien osalta 70–90%. Luokituskaavana tämä lopullinen malli on heidän mukaansa sovellettavissa teoreettisena rakennelmana myös muissa konteksteissa. Esimerkiksi Ward (1997) on käyttänyt Järvelinin ja Vakkarin luokituskaavaa tutkiessaan Ison Britannian tutkimuskirjallisuutta vuosien 1965–1995 välillä.

Tutkimuksen aikana havaittiin, että käytännönläheiset aiheet niin tutkimusartikkelissa kuin ammatillisissakin artikkeleissa olivat yleisimmin esiintyneitä aiheita. Yhteensä 60 % tutkimuksessa mukana olleista 833 artikkelista sijoittui kirjasto- ja tietopalveluiden toimintojen tutkimuksen ja tiedon tallennuksen ja -haun alueelle. Yksittäisistä tutkimusaiheista yleisin oli tiedonhaun tutkimus, joka kattoi 13 % kaikista tutkimusartikkeleista. Toiseksi yleisin yksittäinen tutkimusaihe oli kokoelmiin kohdistuva tutkimus. Se kattoi tutkimusaiheena vain 7 % kaikista tutkimuksessa mukana olleista artikkeleista. Tiedonhankinnan tutkimus on Järvelinin ja Vakkarin (1990) mukaan aliarvostettua vaikka se on tärkeä tutkimusalue sekä teorian että käytännön kannalta. Mukana tutkimuksessa olleista artikkeleista vain 6 % käsitteli tiedonhankinnan tutkimusta, mikä ei vastaa edes puolta tiedonhaun tutkimuksen artikkeleista. Kyse on Järvelinin ja Vakkarin (1990) tutkimustulosten mukaan jo muutaman vuosikymmenen ajan jatkuneesta tiedonhankinnan tutkimuksen osuuden pienenemisestä koko kentän tutkimustoimintaa tarkasteltaessa. Tutkimustulosten perusteella Järvelin ja Vakkari (1990) tulivat johtopäätökseen, jonka mukaan ammatilliset käytännöt, tutkimus- ja kehitystyö tapahtuvat ilman tarvittavaa tietoa käyttäjien tiedontarpeista ja tiedonhankinnan tavoista ja toimintamalleista. Vain 6 % kaikista alan tutkimuksesta kohdistui tiedon tallennuksen ja -haun tutkimukseen. Samaa johtopäätöstä tukee myös analyysi ammatillisten artikkeleiden tutkimusaiheiden jakaantumisesta analyysissa.

Kirjasto ja informaatiotutkimus teorioineen sisältävät hyvin vähän käsiteanalyysia, mikä on Järvelinin ja Vakkarin (1990) mukaan vakava puute. Teorioita leimaa usein epämääräisyys käsitteiden merkityksen suhteen, koska ne on määritelty epäselvästi jopa peruskäsitteiden tasolla. Tutkimuksessa havaittu satunnaisesti artikkeleista ja empiirisistä tutkimuksista esiin nouseva käsiteanalyysi sanallisessa argumentaatiossa ja esitetystä kritiikistä ei riitä. Tilanteen parantamiseksi alan tutkimuksessa kaivattaisiin lisää käsiteanalyysia.

Järvelinin ja Vakkarin (1993) toisen artikkelin tavoitteena oli selvittää kuinka kansainvälisesti tarkasteltuna kirjasto- ja informaatiotutkimus jakaantuu tutkimusaiheiden, lähestymistapojen ja käytettyjen tutkimusmenetelmien valinnan perusteella. Tarkasteluajanjakso oli 1965–1985. Tutkimukseen valittiin tarkasteltaviksi vuodet 1965, 1975 ja 1985. Otokseen valittuina vuosina julkaistiin täyspitkiä tutkimusartikkeleita 142, 359 ja 449.

Tutkimusartikkeleiden aiheiden osalta kirjasto- ja tietopalveluiden toimintojen tutkimus ja tiedon tallennus ja – haku vastasivat tarkasteluvuosina 25–30% kaikista tutkimusaiheista. Erittäin vähän tutkimusta tehtiin metodologioista 1 – 8 %, tiedonhankinnasta 6 – 8 % ja tieteellisestä kommunikaatiosta 5 – 7 %. Empiirisiä tutkimusmenetelmiä käytettiin erittäin paljon, 49–56%. Haastattelututkimus oli käytetyin yksittäinen tutkimusmenetelmä. Käsitteellistä tutkimus strategiaa sovellettiin lähinnä sanallisen argumentaation kautta 23–29% artikkeleista, ja järjestelmäanalyysia, kuvausta ja suunnittelua sovellettiin 10–15% artikkeleista. Merkittävimmät muutokset tutkimuksen painopisteissä aikavälillä 1965–1985 olivat metodologian kiinnostamattomuus tutkimuskohteena ja kirjasto- ja informaatiotutkimuksessa tapahtunut muutos tutkimuskohteiden osalta. Kiinnostus indeksointia ja asiasanoitusta kohtaan pieneni laski 22 % aina 6 % tiedon tallennuksen ja – haun osalta, ja tiedonhaku lisäsi kiinnostavuuttaan tutkimusaiheena 4 %:sta aina 13 %:iin.

3.5 Informetrinen tutkimus ja bibliometriikka

Informetrinen tutkimus sisältää Kortelaisen (2010) mukaan bibliometriset menetelmät ja webometrinen tutkimus. Bibliometriikka on määrällistä tutkimusta, joka kohdistuu ennen kaikkea tutkimuskirjallisuuteen ja jonka tavoitteena on analysoida sekä mallintaa tieteen ja teknologian kehitystä (Kortelainen 1996, 1). Bibliometriikka-termi viittaa nimenomaan painettuihin julkaisuihin kohdistuvaan tutkimukseen. Sen rinnalle on 2000-luvun vaihteessa syntynyt webometrinen tutkimus (webometrics; Almind & Ingwersen 1997; joissakin maissa käytetään termiä cybermetrics), jonka kohteena ovat verkkojulkaisut. (Kortelainen 2010, 247.) Tämä johdanto informetriseen tutkimukseen on kirjoitettu bibliometriikan näkökulmasta, ja webometriset aineistot ja niiden tutkimus jätetään esittelyn ulkopuolelle.

Tutkittavia suureita informetrisessä tutkimuksessa ovat seuraavat:

1. Tuottajat, joita voivat olla kirjoittajat, tutkimuslaitokset tai esimerkiksi maat.
2. Tuotteet eli julkaisut, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi lehtiartikkeliä, kirjaa, patenttia, verkkosivustoa tai blogia.
3. Lähteet eli julkaisujen lähdeluettelossa mainitut teokset, viittaukset eli henkilön tai julkaisun saamat maininnat edellä mainituissa lähdeluetteloissa sekä linkit verkkosivustojen välillä.
4. Termit eli julkaisun sisältöä kuvaavat sanat tai käsitteet, jotka voivat tulla julkaisun otsikosta tai esimerkiksi sisällönkuvailuntermistä. (Kortelainen 2010, 248.)

Tuottajia infometrisen tutkimuksen silmissä ovat julkaisevat tutkijat joita tutkitaan. Tutkimus ei yleensä kohdistu vain yhteen tutkijaan, koska tutkimusaineisto jäisi silloin liian suppeaksi. Bibliometriikassa sovellettavat menetelmät edellyttävät riittävän suuria aineistoja, jotta saataisiin tilastollisesti merkitseviä tuloksia (Kortelainen 1996 12).

Infometrisessä analyysissä tarkastellaankin usein erilaisia tutkimusyhteisöjä, kuten tutkijaryhmiä tai yliopiston laitoksia, tutkimuslaitoksia, yrityksiä, yhdistyksiä, maita, geopoliittisia alueita tai tieteenaloja tai niiden erityisalueita (Kortelainen 2010, 248).

Yhteisjulkaisut, joilla on useampia kirjoittajia voivat olla ongelmallisia, ja niitä varten on kehitetty erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja, missä suhteissa kirjoittajia julkaisuista hyvitetään.

Julkaisut ovat yleensä bibliometrisen tutkimuksen aineistoa, joka voi olla muodoltaan painettua tai ei-painettua, julkaistua tai ei-julkaistua aineistoa, joka on kuitenkin tutkijoiden saavutettavissa. Useimmiten on kuitenkin kyse artikkeleista tai kirjoista. Kortelainen (2010, 250) huomauttaa, että näistä artikkeli on yleisempi, koska viitetietokantojen aineistossa on eniten juuri artikkeleita.

Tutkimusaineisto voidaan rajata usealla eri perusteella:

- Tiettyä alaa edustaviin julkaisuihin kotimaassa tai valituissa maissa tiettyinä ajanjaksona,
- Ennakkotarkastuksen läpikäyneisiin tieteellisiin (referoituihin t. referee) artikkeleihin,
- Jossakin lehdessä tiettyinä ajanjaksona ilmestyneisiin artikkeleihin,
- Jossakin maassa tietyllä aikavälillä ilmestyneisiin julkaisuihin,
- Jotakin alaa edustaviin opinnäytteisiin (väitöskirjat, lisenssiaatintutkielmat, pro gradut, diplomityöt). (Kortelainen 2010, 250)

Tutkimusaineiston rajaaminen on näin ollen oleellista sen kannalta millaisia tutkimustuloksia ja niiden perusteella johtopäätöksiä voidaan esittää esimerkiksi sen perusteella, minkä maiden ja kielialueiden julkaisuja on aineistossa mukana.

Kansainvälisyys on oleellista julkaisuja koskevassa tutkimuksessa. Kansainvälisten julkaisujen takana ovat usein eri maiden kansalaiset, jotka tekevät tieteellistä yhteistyötä yli rajojen, tässä tapauksessa liikutaan bibliometriikan ydinalueella, joka on tieteellisen viestinnän tutkimusta. Samalla kansainvälisyys luo ongelmia aineiston käsittelyyn, koska Kortelaisen (2010) mukaan kysymykset, kuten mitä maata esimerkiksi jokin artikkeli edustaa ja mikä on teoksen julkaisuvuosi (alkuperäinen vs. käännös) on aina ratkaistava aineiston käsittelyssä. Julkaisuja tutkimalla voidaan Kortelaisen (2010) mukaan esimerkiksi kuvata tutkimustoiminnan kehitystä eri aloilla ja vertailla eri maiden osuuksia maailman julkaisutuotannosta.

Lähteet eli tutkijoiden lainaukset käyttämiinsä aineistoihin tai julkaisuihin ja kirjoittajiin, jotka he haluavat mainita ovat tieteen normien mukaista tieteellistä viestintää, joita informetriikka tutkii. Lähdeviite (reference) tarkoittaa kirjoittajan julkaisussaan mainitsemaa lähdettä. Jos joku kirjoittaja tai teos mainitaan lähdeluettelossa, sanotaan, että hän saa viittauksen (citation) (Kortelainen 2010, 252). Lähdeluettelossa ilmoitetaan käytettyjen lähteiden bibliografiset tiedot, joiden pohjalta on mahdollista tutkia muun muassa seuraavia muuttujia:

- keitä ovat viitatut kirjoittajat,
- mitä ovat viitatut yksittäiset teokset,
- viitatut aikakauslehdet ja sarjajulkaisut
- eri alojen viittauskäytännöt
- syyt viittausten tai linkitysten tekemiseen
- lähteenä käytettyjen julkaisujen ominaisuudet
- lähteiden julkaisumuoto (onko kyseessä monografia, artikkeli jne.)
- yhteisviittaukset. (Kortelainen 2010, 252).

Termit ja niiden yhteisesiintyminen ovat bibliometrisen tutkimuksen kohteita, jossa hyödynnetään yhteissana-analyysia (co-word analysis). Tutkittavia termejä ja avainsanoja voidaan Kortelaisen (2010) mukaan etsiä julkaisujen otsikoista, tiivistelmistä tai koko julkaisusta.

Tunnetuin informetrinen tutkimusmenetelmä on viiteanalyysi. Siinä on kaksi puolta, viittaus- ja lähdeanalyysi, joissa molemmissa tutkimusaineistona käytetään julkaisujen lähdeluetteloita. Näitä kahta tutkimustapaa erottaa toisistaan näkökulma, josta lähdeluetteloa tarkastellaan. Lähdeanalyysissa tutkitaan, mitä julkaisuja kirjoittaja on käyttänyt lähteinä. Viittausanalyysissä selvitetään, kuinka paljon joku kirjoittaja tai teos saa viittauksia. (Kortelainen 2010, 255.)

Aineiston muodostamistavoista Kortelainen (2010, 255) mainitsee valitun kriteerin perusteella käsin kootun otoksen julkaisuista, tietokantojen kuten ISI Web of Knowledge tietokannat⁶ tieteellisistä artikkeleista, joihin on tallennettu artikkeleiden bibliografiset ja muut tiedot ja lisäksi myös lähdeluettelot ja vielä Google Scholarin,

⁶ Thomson Reutersin ylläpitämät ISI Web of Knowledge –tietokannat ovat Scisearch, Social Scisearch ja Arts & Humanities Search.

joka voi tuoda samoja viittauksia kuin mainituilla ISI Web of Knowledge tietokannoilla. Viittaamisen tarkoitukset voivat vaihdella, mutta yhteistä Kortelaisen mukaan (2010, 256) on se, että sisällöstä riippumatta viittaus joka tapauksessa osoittaa, että viittaava kirjoittaja tuntee viitatus julkaisun olemassaolon.

Lähdeluetteloista voidaan laskea myös yhteisviittauksia (co-citations), joilla tarkoitetaan kahden julkaisun mainitsemista samassa lähdeluettelossa (Kortelainen 2010, 257). Kärjen ja Kortelaisen (1996, 19) mukaan yhteissana-analyysien avulla voidaan kuvata esimerkiksi tutkimusalojen rakenteita. Tiivistäen Kärjen ja Kortelaisen (1996, 18–21) mukaan se kuinka usein tutkijat viittaavat artikkeleissaan kahteen samaan julkaisuun tai kahteen samaan tekijään, sen todennäköisempää on, että on olemassa yhteys, joka voidaan havaita kahden viitatus artikkelin tai tekijän välillä.

Lähdeanalyysin avulla tutkitaan, mihin teoksiin kirjoittaja vetoaa tekstissään. Lähdeanalyysi voi koskea muun muassa viitatus kirjallisuuden määrää tai ominaisuuksia, esimerkiksi ikää, julkaisukieltä, tieteenalaa, julkaisutyyppiä tai maata. (Kortelainen 2010, 257.)

Bibliometrisillä indikaattoreilla pyritään kuvaamaan tutkittavien julkaisujen ominaisuuksia (Kortelainen 2010, 268). Kärjen ja Kortelaisen (1996, 25) mukaan bibliometriset indikaattorit ovat suureita, joiden avulla kuvataan kirjoittajien, julkaisujen, viitteiden ja lähteiden määriä. Yleensä on kuitenkin kyse laskutoimituksista, jotka suureista on johdettu. Käytetyimpiä niistä ovat viittauskerroin (impact factor) ja välittömyysindeksi (immediacy index). Kortelaisen (2010, 258) mukaan tunnetuin indikaattoreista on viittauskerroin, joka kertoo, artikkelien keskimäärin saamien viittausten määrän jossakin lehdessä. Välittömyysindeksi viittaa kausijulkaisussa, lehdessä julkaistun artikkelin saamien viittausten nopeuteen eli kuinka pian ilmestymisensä jälkeen julkaisu saa viittauksia.

Kortelaisen (2010, 261) mukaan informetriset menetelmät ovat enemmän käytössä muilla aloilla kuin informaatiotutkimuksessa, joka Kortelaisesta on sen ominta aluetta. Näkyvin osa informetristä tutkimusta on yhä viittausanalyysi, jonka tulevaisuudessa korvaavat ehkä paremmin webometriseen tutkimukseen soveltuvat menetelmät.

3.6 Graduni tutkimusaineiston analyysi

Aineistosta kuvataan määrällisesti yksiselitteisesti mitattavat ja tilastoitavat asiat, kuten tutkimuksen tekijä, tutkimuksen tekijän kotimaa, julkaisu ja julkaisuvuosi. Tutkimusmenetelmänä on artikkeleiden sisällönanalyysi, jota täydentää lähde- ja viittausanalyysi tutkimusaineiston kirjoittajien ja heidän käyttämiensä lähteiden perusteella. Aineistonanalyysissa pyritään systemaattiseen ja objektiiviseen analysointiin. Pyrkimyksenä on saada kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistettynä ja yleismuotoisena aineistolähtöisesti eli induktiivisesti. Sisällönanalyysin tarkoituksena on kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehityksen ilmiön käsitteellistäminen.

Sisällönanalyysin abstrahointi vaihe aloitetaan luomalla jaottelu aineiston ja tutkimuskysymysten avulla. Analyysiyksikkönä käytin ajatuskokonaisuutta. Pyrkimys oli tunnistaa kunkin aineiston osan kohdalta sen kokonaisuutensa kannalta merkittävimmät aiheet, ongelmat, käsitteet ja kehitys huomiot. Abstrahoinnin aikana tunnistetuista teemoista ja artikkelien saamista asiansanoista yhdessä tutkimuskysymysten kanssa muodostui rakenne, jolla analyysi on toteutettu.

Aineiston pelkistämisen ohjenuorana toimivat tutkimuskysymykset. Sisällönanalyysia sovellettiin luvussa 3.1 jäsenettyjen alakysymysten osalta kysymyksiin: Millainen näkökulma tämän alueen tutkijoilla on kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun? Mitä sisällönkuvailun ongelmia tuodaan esiin? Mitä käsitteitä tutkimuksissa nostetaan esiin? Mitä menetelmiä tai ratkaisuja esitetään kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehittämiseen? Tutkimuskysymysten luokittelu loi aineiston kanssa yhdessä pohjan pääluokille ja alaluokille. Alakysymykset, joihin sovelsin sisällönanalyysia loivat pääluokat, joiden alle jäsensin aineistosta esiin nousevat alaluokat. Tutkimusaineistoni analyysi jakautuu neljän pääluokan osalta seuraavasti: Sisällönkuvailun näkökulma, sisällönkuvailun ongelmat, sisällönkuvailun käsitteet ja sisällönkuvailun kehitys.

Pääluokka sisällönkuvailun näkökulma sisältää tutkimusaineiston artikkelien sijoittamisen Saartin (1999a, 29) esittämän neljän pääryhmän mukaisen jaon kaunokirjallisuuden tallennusta ja hakua käsittelevistä tutkimuksista. Saartin esittämät pääryhmät on esitelty luvussa 2.5 ja ne ovat kaunokirjallisuuden luokitusta yleisellä tasolla käsittelevät tutkimukset, kaunokirjallisuuden hyllytystä käsittelevät

tutkimukset, kaunokirjallisuuden luokitusten kehittämistä koskevat tutkimukset sekä kaunokirjallisuuden asiasanoitusta koskevat tutkimukset. (Saarti 1999a, 29.)

Lähde- ja viittausanalyysia sovellettiin kysymyksiin: Millaisia lähteitä tutkimuksessa on käytetty? ja Keihin tutkijoihin on viitattu tutkimuksissa: voidaanko aineiston perusteella tunnistaa alan keskeiset tutkimukset ja keskeiset auktoriteetit?

Tutkielman aineistonanalyysi lähtee Saartin ja Suomisen (2009, 18) näkemyksestä, jonka mukaan luettelointi on dokumenttien perusrekisteröintiä, jota sisällönkuvailu voi täydentää. Tässä tutkielmassa keskitytään nimenomaan sisällönkuvailuun, ja sen perusjako luokituksiin ja indeksointiin näkyy myös aineiston käsittelyssä. Molemmat sisällönkuvailun käsitteenalaiset perusjaon ilmentyvät ovat teoksen hakuelementtejä. Päätelmiä verrataan Saartin (1999a, 40–41) esittämään kehityskulkuun, jonka perusteella tehdään yhteenveto aihealueen tutkimuksesta ja esitetyistä näkökulmista.

4. TULOKSET

4.1 Artikkelien kirjoittajien taustatiedot

Tutkimusaineistoni muodostui 37 kirjoittajan julkaisemista artikkeleista. Tutkijoista 14 oli miehiä ja 23 naista. Heistä 31 eli selvä enemmistö kirjoitti artikkelinsa yksin. Yhteensä tutkimuksessa oli mukana 43 artikkelia. Yhteistyössä artikkelinsa kirjoitti 9 yhteisartikkelin julkaisijaa, ja yhden artikkelin kirjoittamiseen osallistui 4 kirjoittajaa. Kirjoittajat edustivat 8 eri kansallisuutta. Eurooppalaisia kirjoittajista on 26, pohjoisamerikkalaisia on 16, ja lisäksi yksi kirjoittaja Australiasta. Artikkelien kirjoittajien maantieteellinen sijoittuminen maanosa- ja valtiokohtaisesti käy ilmi taulukosta 4.

Maanosa	Tutkijoiden kotimaat
Australia	Australia(1)
Eurooppa	Alankomaat (1), Iso-Britannia (9), Ruotsi (4), Suomi(8), Tanska (4),
Pohjois-Amerikka	Kanada (1), Yhdysvallat (10)

Taulukko 3. Artikkelien kirjoittajat maanosan ja kotimaan mukaan

4.2 Sisällönanalyysin tulokset

Tutkimusaineistoni sisällönanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 3. Siinä on kuvattu toteuttamani analyysin pääluokat ja alaluokat, ja luokkien sisältämien mainintojen lukumäärät. Tulosten sisällönanalyysia käsittelevien kappaleisiin sisältyvät alaviitteet ovat suoria lainauksia artikkeleista. Tulosten sisällönanalyysin pääluokat käsitellään tarkastelujaksojen mukaan: 1978–1988, 1989–1998, 1999–2008. alkaen luvusta 4.3 Sisällönkuvailun näkökulmat ja sen jälkeen luvussa 4.4 on tulokset alaluokasta Sisällönkuvailun ongelmat. Ainoana poikkeuksena rakenteesta on sisällönkuvailun käsitteiden tulosten esittely eniten mainintoja saaneista käsitteistä alkaen luvussa 4.5. Sisällönkuvailun käsitteet. Seuraavana raportoidaan tutkijoiden viiteanalyysin tulokset luvussa 4.6 Tutkimusaineiston tutkijoiden viiteanalyysi ja luvussa 4.7 Tutkimusaineiston viittausanalyysi. Luvussa 4.8 ovat sisällönanalyysin alaluokan Sisällönkuvailun kehitys tulokset ja luvussa 5. Johtopäätöksiä.

PÄÄLUOKAT JA ALALUOKAT	MAININTOJEN LUKUMÄÄRÄ
Sisällönkuvailun näkökulma	
Luokitusta yleisellä tasolla käsittelevät tutkimukset	7
Hyllyluokitusta käsittelevät tutkimukset	6
Luokitusten kehittämistä koskevat tutkimukset	11
Asiasanoitusta koskevat tutkimukset	19
Yhteensä	43
Sisällönkuvailun ongelmat	
Kaunokirjallisuuden luokitus	32
Indeksointiprosessi	22
Luokitusprosessi	13
Kokoelma	11
Kaunokirjallisuuden järjestäminen	14
Kaunokirjallisuuden tiedonhaku	19
Lainaus	7
Selailu	4
Yhteensä	122
Sisällönkuvailun käsitteet	
About, aboutness	15
Avainsanat	3
Fasetti, fasettiluokitukset	12
Genre, genreluokitukset	21
Teema	7
Yhteensä	58
Sisällönkuvailun kehitys	
Asiakasnäkökulma	20
Käsitteiden kehittäminen	3
Luokitusjärjestelmien kehitys	17
Kirjastonhoito	18
Yhteensä	56

Taulukko 4. Sisällönanalyysin määrällinen kuva

4.3 Sisällönkuvailun näkökulma

Kaikki tutkimusaineiston 43 artikkelia on tässä jaoteltu Saartin (1999a) esittämän jaon mukaan. Pyrkimyksenä on vastata täydentävään tutkimuskysymykseen: Millainen näkökulma tämän alueen tutkijoilla on kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun? Jaottelun tulokset on esitelty taulukossa 5.

Näkökulma	1978-1988	1989-1998	1999-2008	Yht.
Luokitusta yleisellä tasolla käsittelevät tutkimukset	4	2	1	7
Hyllyluokitusta käsittelevät tutkimukset	1	5	-	6
Luokitusten kehittämistä koskevat tutkimukset	4	4	3	11
Asiasanoitusta koskevat tutkimukset	-	9	10	19
Yhteensä	9	20	14	43

Taulukko 5. Tutkimusaineiston sisällönkuvailun näkökulmat 1978–2008

Tutkimusaineiston 43 artikkelista yhteensä 7 tutkimusta käsitteli 1978–2008 välisenä aikana luokitusta yleisellä tasolla. Eniten tutkimuksia tehtiin 1978–1988 välisenä aikana, yhteensä 4. Toiseksi eniten luokitusta yleisellä tasolla käsiteltiin 1989–1998, yhteensä 2, ja jälkimmäisellä tarkasteluajanjaksoilla 1999–2008 vain yhdessä tutkimuksessa.

Hyllyluokitusta käsitteleviä tutkimuksia tehtiin eniten toisen tarkastelujakson 1989–1998 aikana, jolloin myös muu aihealueen tutkimustoiminta oli aktiivisinta. Peräti viidennes 1989–1998 tehdystä kaikesta kaunokirjallisuuden haun ja tallennuksen tutkimuksesta käsitteli hyllyluokitusta. 1978–1988 välisen tarkastelujakson aikana vain yhdessä tutkimuksessa keskityttiin hyllyluokitukseen, ja viimeisellä tarkastelujaksolla ei tehty enää lainkaan aihealueen tutkimusta. Yhteensä koko tarkasteluajana 1978–2008 tutkimuksia hyllyluokituksen osalta tehtiin 6.

Kaikista pääluokan näkökulma sisällönkuvailuun tutkimuksista selvitettiin useimmiten eniten luokitusten kehittämistä. Kahden ensimmäisen tarkasteluajanjakson aikana 4 tutkimuksen voimin ja vielä 1999–2008 kolmessa tutkimuksessa. Pyrkimys kehittää kaunokirjallisuuden luokitusta on siis jatkunut

vahvana aina 1978 vuodesta vuoteen 2008. Yhteensä kaunokirjallisuuden luokitusten kehittämistä tutkittiin 11 tutkimuksessa.

Asiasanoitusta koskevat tutkimukset sijoittuvat tarkastelujaksoille 1989–1998 (9) ja 1999–2008 (10). Yhteensä kaikista tutkimusaineiston artikkeleista 19 käsitteli kaunokirjallisuuden ja haun tallennuksen tutkimusta nimenomaan asiasanoituksen näkökulmasta. Tämän kehityksen rinnalla on myös kiinnostus hyllyluokitus tutkimuksiin jäänyt taka-alalle, kun on siirrytty jälkimmäiselle tarkasteluajanjaksolle 1999–2008.

Näkökulmat, joita kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkijat ovat käyttäneet 1978–2008 välisenä aikana, ovat siirtyneet painopisteeltään luokitusta yleisellä tasolla käsittelevistä tutkimuksista 1978–1988, 1989 vuodesta eteenpäin kaunokirjallisuuden asiasanoitusta ja luokitusten kehittämiseen tähtäävään tutkimukseen. Tutkimusnäkökulmien käytön voi todeta edenneen loogisesti, koska ensimmäisen tarkasteluajanjakson 1978–1988 tutkimukset keskittyivät eri luokituskaavoihin, ja niiden puutteisiin kaunokirjallisuuden luokitusten osalta. Sisällönkuvailun mahdollisuuksia etsittiin lähinnä perehtymällä alan 1900-luvun teoreetikkojen ja yksittäisten tapaustutkimusten tuloksiin. Motivaatio luokitusten rakenteisiin tutustumiseen tuli halusta järjestää kaunokirjallisuutta kirjastojen kokoelmissa tavoilla, jotka tehostaisivat sen lainausta muutenkin kuin asiakkaiden selailun ja kirjastoammattialaisten ammattitaidon avulla. Erilaisten genre- ja aihealue hyllyluokitustapaustutkimusten ja kokeilujen jälkeen huomio siirtyi tutkimuksessa yhä enemmän kaunokirjallisuuteen sisällönkuvailun kohteena. Kehittynyt tietokonein toteutettu luettelointi, ja sen tuomat uudet tekniset mahdollisuudet saivat aikaan halun kehittää ja tutkia sekä luokitusta että asiasanoitusta sen sisällönkuvailun menetelmänä. 2000-luvulle tultaessa internetin, sen sosiaalisen median ja muuttuneen viestintäkulttuurin voi myös ajatella vaikuttaneen kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehittymiseen, koska kaunokirjallisuuden lukijoiden, kirjaston asiakkaiden näkemyksiä ja osallistumista käsiteltiin yhä enenevässä määrin.

4.3 Sisällönkuvailun ongelmat

Ensimmäisen tarkasteluajanjakson aikana 1978–1988 on mukana 9 artikkelia, ja niistä on pyritty tunnistamaan keskeiset aiheet ja teemat kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimuksessa tuona aikana. Eri alaluokat saavat yhteensä 26 mainintaa. Yhteistä kaikille artikkeleille on se, että ne kaikki ovat pyrkineet teosten, dokumenttien löydettävyyden parantamiseen ja käyttäjien tarpeiden huomioimiseen keskustelunavauksissa ja toteutuksessa. Artikkelit on kuvattu taulukossa 6.

Sisällönkuvailun ongelmat	1978-1988	1989-1998	1999-2008	Yhteensä
Kaunokirjallisuuden luokitus	7	16	9	32
Indeksointiprosessi	3	15	4	22
Luokitusprosessi	3	6	4	13
Kokoelma	4	4	3	11
Kaunokirjallisuuden järjestäminen	3	11	-	14
Kaunokirjallisuuden tiedonhaku	2	11	6	19
Lainaus	2	4	1	7
Selailu	2	2	-	4
Yhteensä	26	69	27	122

Taulukko 6. Sisällönkuvailun ongelmat 1978–2008

Yhteisiä lähestymistapoja kaunokirjallisuuden luokitukseen ovat Pejtersenin ja Austinin (1983) artikkelin mukaan käyttäneet ne tutkijat, jotka ovat osallistuneet aihealueen tutkimukseen. Käytännössä Pejtersen ja Austin (1983) tunnistavat kolme peruslähestymistapaa:

- laajat ei-fiktiiviset luokitusjärjestelmät, joita sovelletaan kaunokirjallisuuteen; erikoisluokitusjärjestelmät, jotka on suunniteltu kaunokirjallisuudelle;
- kaunokirjallisuus on järjestetty genre-järjestelmiin, jotka perustuvat teosten tyypittelyyn lukemisen perusteella.

Seitsemässä tutkimusaineiston artikkelissa on käsitelty suoraan kaunokirjallisuuden luokitusta. Hutchins (1978) ja Audajev-Oinonen (1981) ovat tästä poikkeuksia. Hutchins (1978) lähestyi indeksointia teorian ja sen peruskäsitteen luomien odotusten kautta. Hutchinsille tärkeintä indeksoinnissa on nimenomaan sisältö, se mistä

dokumentti kertoo, ja indeksoinnin näkeminen laajempaan kuin vain tiivistämisenä indeksointitermeillä. Audajev-Oinonen (1981) tarkasteli luokitusta ongelmien kautta, joita vapaakappalekokoelman luokittamisessa tulee esiin, ja hän tekee myös tärkeän kysymyksen eli ketä varten luokitetaan?

Artikkeleissa tarkasteltiin myös kaunokirjallisuuden hakua, selailun avulla tapahtuvaa teosten valintaa ja niiden vaikutusta kokoelman käyttöön ja lainausmääriin. Kokoelman laajuuden osalta artikkeleissa tarkastelluissa osatutkimuksissa kiinnitettiin huomiota siihen, että kirjaston koko vaikuttaa myös sen tapaan suhtautua kaunokirjallisuuteen kirjastoaineistona. On ilmeistä, että pienemmän kirjaston kokoelmasta on helpompaa löytää teoksia vähäisemmin tiedoinkin. Kaunokirjallisuutta ei pienemmissä kirjastoissa yleensä järjestetä hyllyryhmiin, vaan se on kokonaisuudessaan aakkosellisessa järjestyksessä. Selkätarrojen käyttö kaunokirjallisuuden indeksoinnin apuvälineenä oli myös vähäisempää pienemmissä kirjastoissa.

Toisen tarkasteluajanjakson aikana 1989–1998 sisällönkuvailun tutkimusta tehtiin aiempaa enemmän. Eri alaluokat saivat yhteensä 69 mainintaa, mikä on yli puolet enemmän kuin ensimmäisellä tarkasteluajanjaksolla. Syy on yhtä lailla tarkasteluajanjakson tutkimusten laajuudessa kuin niiden määrissä, kasvua 9:stä 20:seen tutkimukseen tutkimusaineistossa.

Kaunokirjallisuuden luokitus ja indeksointi prosessina - sekä teorian että luokituskokemuksen kautta - olivat edelleen eniten tutkittuja kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun alueita. Myös luokitusprosessilla oli oma roolinsa tässä kehityksessä. Voidaankin todeta että yli puolet vuosina 1989–1998 tehdyistä tutkimuksista keskittyi kaunokirjallisuuden indeksoinnin ja luetteloinnin ongelmiin.

Kiinnostus kokoelmaan ja sen hyllyryhmittelyyn ja tarroin merkittyyhin kaunokirjallisiin teoksiin jatkui edelleen. Tutkimuksessa saatiin lisää kokemuksia käytännön tapaustutkimuksista. Saartin (1997) mukaan kokoelman hyllyryhmittely ratkaisujen vaikutus auttoi kirjaston asiakasta löytämään mieluista luettavaa

hyllyluokituskoikeilussa. Johtopäätöksensä Saarti(1997) ⁷ kuitenkin toteaa, että kaunokirjallisuuden hyllyryhmitys ei muuta ratkaisevasti kirjaston asiakkaiden lainaustapoja. Se vain lähinnä helpottaa heidän etsimiensä kirjojen löytämistä.

Kiinnostus kaunokirjallisuuteen kohdistuvaan tiedonhakuun kasvoi, ja tutkimuksissa yritettiin kehittää erilaisia malleja ja tapoja, myös enenevässä määrin tietokonepohjaisiin kirjastosovelluksiin. Tärkeänä tekijänä tutkimuksissa oli mukana erilaisten teorioiden ja kuvailumallien, ohjelmien kehittäminen, johon osallistui esimerkiksi Beghtol ja Pejtersen. Perinteinen kirjojen selailuun perustuva lainauskin näkyi yhä tutkimusaineistossa, erityisesti ns. palautushyllyn suosituksen perusteella lainattavien teosten kohdalla.

Viimeisellä tarkasteluajanjaksolla 1999–2008 kaunokirjallisuuden luokitus oli yhä eniten tutkittua. Kiinnostus kohdistui nyt yhä enemmän tietoteknisin sovelluksin tehtäviin monipuolisempiin sisällönkuvailuihin, ja kirjastojen käyttämien kirjasto-ohjelmien niille asettamiin rajoituksiin. Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tallennuksen jälkeen eniten oltiin kiinnostuneita kaunokirjallisuuteen kohdistuvan tiedonhaun tutkimuksesta. Kiinnostui kohdistui tapoihin joilla pyrittiin löytämään tasapaino kirjaston ammattilaisina esittämien tarpeiden ja käyttäjien kaunokirjallisuutta koskevien tiedonhakujen tarpeiden sovittamiseen teorioiden kanssa. Esimerkiksi Saartin (2000) ⁸ mukaan on selvää, että kaunokirjallisuuden tallennuksen ja haun tutkimuksen täytyy olla monipuolinen, jotta se voi vastata eri käyttäjien erilaisiin tarpeisiin. Kokoelma jäi vähemmälle huomiolle tarkasteluajanjaksolla 1999–2008, koska tutkimus keskittyi niin vahvasti tiedonhakuun kaunokirjallisuuden osalta. Mills (2004) tosin huomauttaa, että se on epäsuotuisaa, koska on kyse resurssista jolla on aluksi hallittu kokoelmaa, ja siten myös tiedonhakua. Tutkimusaineistossa myös lainausta käsiteltiin vain yhdessä yhteydessä ja tarkasteluajanjakson artikkeleista selailu kirjanvalinnan menetelmänä puuttui kokonaan.

⁷ Therefore we can make the conclusion that shelf classification of fiction does not change drastically the loaning habits of library's clients. It merely helps them to find those books they are looking for easier –mostly recreational and new book.

⁸ It is apparent that fiction search and retrieval system have to be multifaceted in order to meet the varying needs of different users.

4.5 Sisällönkuvailun käsitteet

Sisällönkuvailun käsitteisiin hyväksyin alaluokiksi kaikki vähintään kolmeen eri ajatuskokonaisuuteen viittaavaa lainausta yksittäiseen käsitteeseen. Tämän rajauksen jälkeen tutkimusaineiston artikkeleista nousi esiin 5 käsitettä. Eniten mainintoja sai genren käsite ja sen laajennuksiin perustuvat genreluokitukset. Kaikkiaan genre tai genreluokitukset on sisällytetty 21 ajatuskokonaisuuteen tutkimusaineistossa. Niiden määrä selittyy osaltaan sillä, että aineistossa oli mukana 6 suoraan hyllyluokitusta käsittelevää tutkimusta. Eniten genretutkimusta oli tehty 1989–1998 aikana mikä ei ollut kovin yllättävää, koska genren käsite liittyi niin monella tapaa sekä kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimukseen kuin käytännön kirjastotyöhön sekä hyllyluokituskokeilujen että selkätarroin aihealuetta kuvaamaan merkittyjen kaunokirjallisten teosten osalta. Clare Beghtol (2000) jäsensi uudellen genren käsitettä. Hänen mukaansa keskustelu genreistä oli sama asiaa kuin keskustelu luokituksellisista toimista. Myös huomiot genren käsitteellisestä käytöstä laajemmin muilla aloilla, kuten esimerkiksi taiteessa ja musiikissa lisäsi kiinnostusta sen käyttöön yhä luokitusteorioissa.

Sisällönkuvailun käsitteet	1978-1988	1989-1998	1999-2008	Yhteensä
About, aboutness	6	6	3	15
Avainsanat	2	1	-	3
Fasetti, fasettiluokitukset	2	5	5	12
Genre, genreluokitukset	5	13	3	21
Teema	2	3	2	7
Yhteensä	17	28	13	58

Taulukko 7. Sisällönkuvailun käsitteet 1978–2008

About tai aboutness on käsite joka toistui koko tutkimuksen tarkasteluajan 1978–2008. Eniten käsitettä on pohdittu ja käytetty kaunokirjallisuuden sisällönkuvailussa kahden ensimmäisen tarkasteluajanjakson aikana 1978–1998. Ymmärrettävistä syistä sisällönkuvailun pesukäsitteen määrittely on ollut kestävimpien 1970-luvulla aihealueen tutkimusta luoneiden tutkijoiden aloituskohtia kaunokirjallisuuden tallennuksen ja haun tutkimukseen. Tämä pyrkimys korostui etenkin Annelise Mark Pejtersenin ja Clare Beghtolin tutkimuksissa.

Fasettien ja fasettipohjaisten luokitusten yleistyminen jatkui koko tarkasteluajanjakson. Kaiken kaikkiaan mainintoja löytyi 12, ja niistä selvä enemmistö oli teoreettista pohdintaa ja mallien esittelyä eri faseteista ja niiden kuvailun mahdollisuuksista kaunokirjallisuuden asiansanoitusta tehtäessä. Fasetoidut luokitukset perustuvat ajatukselle, että luokitukselle annetaan rakenteet luomisen mahdollistavat välineet. Niiden avulla voi kuvata miten sisällölliset piirteet ovat liittyneet toisiinsa, joten sanaston merkitys korostuu.

Teeman käsitettä käytettiin aluksi genren rinnalla tai sitä vastavana terminä, kun luokitusteorioissa etsittiin tapoja kuvata kaunokirjallisia teoksia. Genre oli sitä yleisempi termi, joka tuntuu jääneen pysyväksi osaksi kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun teoriaa. Avainsanojen merkitys oli vähän vastaavanlainen ensimmäisen tarkasteluajanjakson aikana 1978–1988, mutta se jäi terminä pois alan tutkimuksesta viimeisen tarkasteluajanjakson (1999–2008) aikana.

4.6 Tutkimusaineiston tutkijoiden viittausanalyysi

Tutkimusaineistoni artikkelien lähdeaineistojen perusteella tutkijat käyttivät tutkimusajankohtanani 1978–2008 eniten artikkeleita ja teoksia, jotka on esitelty taulukossa 8.

Viitattu tutkija	1978-1988: viittaavat tutkijat	1989-1998: viittaavat tutkijat	1999-2008: viittaavat tutkijat	Viittauksia yht.
<i>Sharon L. Baker</i> ⁹		Beghtol 1989, Hayes 1992, Andersson & Holst 1996, Hilderley & Rafferty 1997, Saarti 1997, Ranta 1991	Wilson, Spillane 2000	7
<i>Clare Beghtol</i>		Hayes 1992, Quinn 1994, Hilderley & Rafferty 1997, Andersson & Holst 1996, MacLennan 1996, Nielsen 1997, Saarti 1998a, Saarti 1998b	Hjørland & Albrechtsen 1999, Saarti 2000b, Hayes 2001, Saarti 2002, Mills 2004, Vernitski 2007	14
<i>L.A. Burgess</i>	Pejtersen 1978 Pejtersen & Austin 1983 Iivonen 1988	Beghtol 1989, Beghtol 1990, Saarti 1997, Andersson & Holst 1996		7
<i>Annelise Mark Pejtersen</i>	Pejtersen 1978, Pejtersen 1979a, Pejtersen 1979b, Pejtersen & Austin 1983, Baker & Shepherd 1987, Iivonen 1988	Beghtol 1989, Beghtol 1990, Ranta 1991, Hayes 1992, Andersson & Holst 1996, MacLennan 1996, Hilderley & Rafferty 1997, Nielsen 1997, Saarti 1997, Saarti 1998a, Saarti 1998b	Saarti 2000b Saarti 2002, Vernitski 2007	20
<i>Ambrose Ransley</i>		Ranta 1991, Hayes 1992, Nielsen 1997 Saarti 1998a Saarti 1998b	Saarti 2000a Hayes 2001	7
<i>Judith A. Ranta</i>		Hayes 1992 Beghtol 1994b Saarti 1998a Saarti 1998 b	Wilson, Spillane 2000, Saarti 2000b Saarti 2002, Hayes 2001	8
<i>Jarmo Saarti</i>		Saarti 1998a Saarti 1998b	Saarti 2000a, Saarti 2000b, Saarti 2002 Vernitski 2007	6

Taulukko 8. Viitatuimmat tutkijat vuosina 1978–2008

Eniten viitattu tutkija oli Annelise Mark Pejtersen. Tarkasteluajanjaksot osoittavat myös, että hän oli vuosina 1978–1988 ja 1989–1998 eniten viittauksia saanut tutkija

⁹ Mukana luvussa yhteistyössä Gay W. Shepherdin kanssa kirjoitetun artikkelin saamat viittaukset.

(yht. 20 viittausta). Hän oli myös ainoa tutkija, joka sai koko 30 vuoden tarkasteluajankohtana viittauksia. Viittauksia Pejtersenin julkaisuihin tehtiin melkein koko tutkimuksen aikarajauksen puitteissa, vuosien 1978–2007 välillä. Kaikkiaan tutkimusaineiston lähdeviitteissä Pejtersen esiintyi 20 kertaa. On kuitenkin huomattava, että ensimmäisen tarkasteluajanjakson viittauksista neljä oli Pejtersenin itsensä tekemiä. Vaikka Pejtersenin viittauksia tarkasteltaessa ei huomioitaisikaan hänen omiin julkaisuihinsa osoittamia viittauksia, niin olisi hän silti eniten viittauksia saanut tutkija 16 viittauksella.

Toiseksi eniten viittauksia saanut tutkija Clare Beghtol erottui myös selvästi muista alan tutkijoista. Beghtolin julkaisuihin viitattiin kaikkiaan 14 kertaa, vuosien 1989–2007 välillä. Beghtol ei viitannut lähdeluetteloissaan omiin aiempiin julkaisuihinsa.

Kolmanneksi eniten viittauksia oli osoitettu Judith A. Rannalle. Hän eroaa muista tutkimuksen tutkijoista sillä, että kaikki viittaukset kohdistuvat tekijän yhteen julkaisuun vuodelta 1991. Viitattu Rannan artikkeli on: ”*The new literary scholarship and a basis for increased subject catalog access to imaginative literature*”. Seuraavaksi eniten viittauksia osoitettiin Sharon L. Bakerille. Baker vaikuttaa ainakin tämän tutkimuksen aineiston perusteella olleen keskimmaisella tarkasteluajankohdalla viitattu tutkija, koska hän on saanut vain yhden viittauksen vuosien 1989–1998 jälkeen vuonna 2007.

Seitsemään viittaukseen ovat yltäneet L.A. Burgess, Ambrose Ransley ja Jarmo Saarti. Heistä L.A. Burgessin merkitys näyttäisi vähentyneen, koska häneen ei ole tämän tutkimuksen aineiston puitteissa viitattu enää viimeisellä tarkasteluajanjaksolla 1999–2008. Ambrose Ransleyn viittauksista kolme on tullut Jarmo Saartilta, ja jos tarkastellaan Ransleyn saamia viittauksia tutkijoittain, vain neljä tutkijaa on viitannut häneen. Ainoastaan Susan Hayes ja Jarmo Saarti ovat viitanneet Ransleyn sekä 1989–1998 ja 1999–2008 välisenä aikana. Häneen viitanneiden tutkijoiden artikkelit oli julkaistu vuosien 1991 ja 2001 välillä, ja ne kohdistuivat kaksiosaiseen artikkeliin vuodelta 1987 *The Australian Library Journal*issa. Jarmo Saartin saamista viittauksista viisi on hänen itsensä tekemiä eri julkaisuissa, ja samalla hän on ainoa tutkija, joka on saanut viittauksia muilta tutkijoilta vain viimeisellä tarkasteluajanjaksolla 1999–2008.

Enemmän kuin viisi viittausta saaneita tutkijoita oli tutkimusaineistossa mukana seitsemän. Taulukossa 9 tarkastellaan seitsemää tutkijaa. Kuusi viittausta saaneita tutkijoita olivat: Frank Haigh, Gail Harrell, Sara Shatford ja R.S. Walker. Viisi viittausta oli osoitettu A.C. Foskettille, Mirja Iivoselle ja M.E. Maronille. Viimeisellä tarkasteluajanjaksolla 1999–2008 heistä oli saanut viittauksia enää vain A.C. Foskett, Gail Harrell, Mirja Iivonen ja M.E. Maron. Eniten viittauksia heihin oli kohdistettu 1989–1998. Koko 30 vuoden aikana A.C. Foskett, Gail Harrell ja M.E. Maron ovat olleet lähdeaineistona.

Viitattu tutkija	1978-1988: viittaavat tutkijat	1989-1998: viittaavat tutkijat	1999-2008: viittaavat tutkijat	Viittauksia yht.
<i>A.C. Foskett</i>	Pejtersen & Austin 1983	Beghtol 1990, Quinn 1994	Saarti 2000a Mills 2004	5
<i>Frank Haigh</i>	Pejtersen 1978, Pejtersen & Austin 1983, Iivonen 1988	Beghtol 1989, Beghtol 1990, Hayes 1992		6
<i>Gail Harrell</i>	Baker & Shepherd 1987 Baker 1988	Beghtol 1989, Hayes 1992 Saarti 1997	Saarti2000a	6
<i>Mirja Iivonen</i>		Laakso & Puukko 1992, Saarti 1997, Saarti 1998b,	Saarti 2000a, Saarti 2002	5
<i>M.E. Maron</i>	Pejtersen 1979a	Beghtol 1990 Beghtol 1994b	Hayes 2001 Hjørland 2001	5
<i>Sara Shatford</i>		Ranta 1991, Hayes 1992, Hidderley & Rafferty1997, Nielsen 1997, Saarti 1998a, Saarti 1998b		6
<i>R.S. Walker</i>	Pejtersen 1978	Beghtol 1989, Beghtol 1990, Hayes 1992, MacLennan 1996, Nielsen 1997		6

Taulukko 9. Enemmän kuin viisi viittausta saaneet tutkijat aikavälillä 1978–2008.

4.7 Tutkimusaineiston lähdeanalyysi

Tutkimusaineistoni lähdeaineistojen perusteella tutkijat käyttivät eniten artikkeleita ja teoksia, jotka on esitelty taulukossa 10.

Artikkelit	Viittaukset	Yhteensä
Burgess, L.A. 1936. A system for the classification and evaluation of fiction. <i>The Library World</i> 38, 179–182.	Pejtersen 1978, Pejtersen & Austin 1983, Iivonen 1988, Beghtol 1989, Beghtol 1990, Andersson & Holst 1996, Saarti 1997	7
Haigh, F. 1933. The subject classification of fiction: an actual experiment. <i>Library World</i> 36, 78–82.	Pejtersen 1978, Pejtersen & Austin 1983, Beghtol 1989, Beghtol 1990, Hayes 1992, Iivonen 1988	6
Harrell, G. 1985. The classification and organization of adult fiction in large American public libraries. <i>Public Library</i> 24, 13-14.	Baker & Shepherd 1987, Baker 1988, Beghtol 1989, Hayes 1992, Saarti 1997, Saarti 2000a	6
Pejtersen, A. M. & Austin, J. 1983. Fiction retrieval. Experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 1. <i>Journal of Documentation</i> 39 (4), 230-246.	Baker & Shepherd 1987, Beghtol 1989, Iivonen 1988, Ranta 1991, Hayes 1992, MacLennan 1996, Saarti 1998a, Saarti 1998b, Saarti 2000b, Saarti 2002, Vernitski 2007	11
Pejtersen, A. M. 1978. Fiction and library classification. <i>Scandinavian Public Library Quarterly</i> 11 (1), 5-12.	Pejtersen 1979a, Pejtersen 1979b, Baker & Shepherd 1987, Iivonen 1988, Beghtol 1990, Hayes 1992, Andersson & Holst 1996	7
Pejtersen, A. M. & Austin, J. 1984. Fiction retrieval. Experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 2. <i>Journal of Documentation</i> 40 (1), 25-35.	Beghtol 1989, Ranta 1991, Hayes 1992, Saarti 2000b, Saarti 2002, Vernitski 2007	6
Ransley, A. 1987a. Towards a fiction index: part one. <i>The Australian Library Journal</i> 36(1), 44-54.	Ranta 1991, Hayes 1992, Nielsen 1997, Saarti 1998a, Saarti 1998b, Saarti 2000a	6
Ransley, A. 1987b. Towards a fiction index: part two. <i>The Australian Library Journal</i> 36(2), 103-113.	Ranta 1991, Nielsen 1997, Saarti 1998a, Saarti 1998b, Saarti 2000a, Hayes 2001	6
Ranta, J. A. 1991. The new literary scholarship and a basis for increased subject catalog access to imaginative literature. <i>Cataloging and Classification Quarterly</i> 14(1), 3-27	Hayes 1992, Beghtol 1994b, Saarti 1996b, Saarti 1998, Wilson, Spillane 2000, Saarti 2000b, Hayes 2001, Saarti 2002	8
Saarti, J. 1999b. Fiction indexing and the development of fiction thesauri. <i>Journal of Librarianship and Information Science</i> 31 (2), 85-92.	Saarti 2000a, Saarti 2000b, Saarti 2002, Vernitski 2007	4
Shafford, S. 1986. Analyzing the subject of a picture: a theoretical approach. <i>Cataloging & Classification Quarterly</i> 6 (3):39-62.	Ranta 1991, Hayes 1992, Nielsen 1997, Hilderley & Rafferty 1997, Saarti 1998a, Saarti 1999b	6

Taulukko 10. Useimmiten käytetyt lähteet aikavälillä 1978–2008

Useimmiten käytetty lähde oli Annelise Mark Pejtersenin ja Jutta Austinin (1983) artikkeli: *Fiction retrieval. Experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 1*. Sitä oli hyödynnetty kaikkiaan yhdessätoista tutkimuksessa. Pejtersen ja Austin (1984), jatkoivat aiheen käsittelyä myös toisessa artikkelissa: *Fiction retrieval. Experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 2*. Artikkeleihin viitattiin 6 tutkimusaineiston artikkelissa. Pejtersenin ja Austinin vuoden 1983 artikkeliin kohdistetut viittaukset osoittavat, että artikkeli on ollut keskeinen aihealueen tutkimukselle. Väite on perusteltu, koska siihen on viitattu kaikkien aihealueen keskeisten tutkijoiden kirjoituksissa aikavälillä 1987–2007. Tämä ilmenee myös tarkasteltaessa tässä tutkimuksessa aihealueen perusartikkeleiksi tunnistamiani julkaisuja. Perustiedonlähteeni ovat: Andersson, R. & Holst, E. (1996), Beghtol, C. (1989; 1990; 1992), Nielsen, H.J. (1997), Pejtersen, A.M. (1978; 1979), Pejtersen, A. M. & Austin, J. (1983; 1984), ja Saarti, J. (1999a; 1999b; 2002).

Pejtersenin (1983) yhteistyössä Austinin kanssa kirjoittama julkaisun korkea ylin viittausmäärä myös korostaa Pejtersenin vaikutusta entisestään. Jos tarkastellaan seitsemää tämän tutkimuksen artikkelien lähdeaineistojen pohjalta merkittävimmäksi nousutta aihealueen tutkijaa, niin heistä vain Ambrose Ransley ei ole viitannut Pejtersenin ja Austinin (1983) artikkeliin. Kaikki muut merkittävät aihealueen tutkijat Pejtersenin aikalaisina ovat niin tehneet. Pejtersenin ja Austinin (1983) artikkeliin viitanneet aihealueen tärkeimmät tutkijat tämän tutkimusaineiston lähdeaineistojen perusteella ovat: Clare Beghtol, Sharon L. Baker, Judith A. Ranta ja Jarmo Saarti.

Toiseksi useimmin oli hyödynnetty lähteenä Judith A. Rannan (1991) artikkelia: *The new literary scholarship and a basis for increased subject catalog access to imaginative literature*. Rannan (1991) artikkeliin ovat aihealueen keskeisistä tutkijoista viitanneet Beghtol (1994b) ja Saarti (1998; 1999b).

Alan varhaisen tutkimuksen kannalta on yhtä huomion arvoista L.A. Burgessin panos aihealueen tutkimuksen käynnistymiseen ja kehittymiseen artikkelilla, joka on julkaistu jo vuonna 1936. Artikkelin sai seitsemän viittausta, joka on kolmanneksi eniten Pejtersenin ja Austinin (1983) artikkelin jälkeen. Pejtersen (1978) artikkeli on

myös saanut seitsemän viittausta, joten kolmesta eniten viitatussa artikkelista kaksi on Pejtersenin tutkimustyön tulosta.

Tutkimusaineiston lähdeaineistossa pääasiallisina lähteinä eivät olleet niinkään teokset kuin artikkelit. Clare Beghtolin väitöskirja *The Classification of fiction* oli käytetyin lähde-teos. Teos sai 8 viittausta. Käytetyimpien teosten joukkoon mahtui myös yksi vanhempi tutkimus R.S. Walkerin maisterin tutkielma vuodelta 1970, joka on jatkoa R.S. Walkerin (1958) artikkelissaan ”Problem Child” kehittelemille ajatuksille.

4.7 Sisällönkuvailun kehitys

Tutkimusaineiston perusteella sisällönkuvailuntutkimus jakautui neljään pääkehityssuuntaan. Suunnitellessani tulosten käsittelyä päädyin luomaan neljä luokkaa sisällönkuvailun analyysivaiheen aikaisista kuudesta kehityssuunnasta. Yhdistin alaluokkaan kirjastonhoito luokat ammattitaito, kirjastotyö, opetus ja hakustrategiat. Neljää jäljelle jäänyttä alaluokkaa tarkastellaan taulukossa 11.

Sisällönkuvailun kehitys	1978-1988	1989-1998	1999-2008	Yhteensä
Asiakasnäkökulma	4	12	4	20
Käsitteiden kehittäminen	2	-	1	3
Luokitusjärjestelmien kehitys	3	10	4	17
Kirjastonhoito	5	9	4	16
Yhteensä	14	31	13	56

Taulukko 11. Sisällönkuvailun kehitys 1978–2008

Tutkimusajankohtana 1978–1988 Sisällönkuvailu kehittyi suuntaan, joka huomioi yhä enemmän asiakaslähtöisyyden. Tämä näkökohta kehittyi aluksi vanhojen ehdotusten ja periaatteiden perehtymisen myötä tehtyjen johtopäätösten kautta. Asiasanastoja ja niihin pohjautuvaa luokitusta lähestyttiin ensin käsitteiden kehittämisen kautta. Aluksi aboutness -käsite muotoiltiin uusiksi. Pejtersen kiinnostui uudelleen muotoillusta aboutness -käsitteestä, ja alkoi laatia sen pohjalta omaa kaunokirjallisuuden luokitusta. Pejtersenin näkemys kaunokirjallisuuden luokituksesta, johti yhä syvempään kirjaston asiakkaiden huomioimiseen myös luokituksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Pejtersenin (1979)¹⁰ artikkelissaan kuvaama lähestymistapa on hänen mukaansa osoittautunut onnistuneeksi opetettaessa romaanien indeksointia ja kaunokirjallisuuden hakustrategioita, yhtä lailla kuin kokeiluissa, joissa on kehitetty lisävälineitä, kuten kortistoa ja kaunokirjallisuuden painettuja luetteloita yleisiin kirjastoihin. Pejtersenin ja Austinin (1984)¹¹ mukaan myös tämäntyyppisten välineiden tehokas käyttö on silti riippuvaista niitä hyödyntävästä kirjastonhoitajasta. Lisäksi he huomauttavat voivansa parantaa kaunokirjallisuuden tiedonhakua vain, jos uusi asennoitumistapa yleistyy kirjastonhoitajien joukossa, ja vain jos kaikenlaisten lukijoiden pyynnöt nähdään ammattilaisten huomion arvoisina ja niitä lähestytään järjestelmällisesti. Perinteinen kirjaston asiakaspalvelu kaunokirjallisuuden lukijoiden osalta siis sai uutta voimaa vaikka yhä kirjastonhoitajan ammattitaito ja oma lukeneisuus säilyttivät arvonsa osana kirjastoammattia.

Toisen tarkasteluajanjakson aikana, 1989–1998 pääkiinnostus säilyi painopisteen siirtymisessä kirjaston henkilökunnasta yhä selvemmin asiakkaisiin. Kaunokirjallisuuden lukijat, lainaajat ja käyttäjät nousivat selvästi asiakasnäkökulman kuin myös niiden huomioimisen kautta edelleen tapahtuneessa luokitusjärjestelmien kehittämisyhtymyksissä. Yhteensä nämä kaksi yhdessä esiintynyttä alaluokkaa sisältyivät 22:een kaikista tutkimuksista. Kirjaston käyttäjän huomioiminen nousi esiin yhtä lailla kansainvälisessä kuin suomalaisessakin tutkimuksessa. Samalla yhä useampi kirjoittaja nosti esiin myös koulutukseen ja indeksoijan ammattitaitoon kirjastoammattilaisena liittyvät tekijät.

Teknisen kehityksen myötä etenkin tarkasteluajanjakson loppupuolen artikkeleissa kiinnostus tietokonepohjaisten järjestelmien, pienempien resurssien käytön tehostamiseen ja asiakkaan omatoimisuuden lisäämiseen kasvoi. Myös Saarti (1997)¹² esittää huomion jonka mukaan on yhtä tärkeää opiskella kaunokirjallisuuden

¹⁰ The approach described in this article has proved successful in teaching indexing of novels and search strategy in fiction, as well as in experiments with the development of auxiliary tools such as card catalogues and printed catalogues for fiction in public libraries.

¹¹ Effective tools, if developed, still depend for their effective use upon the librarian. We can hope to improve fiction retrieval only if new attitudes to this task become more common among librarians, and if all kinds of readers' requests are seen as deserving professional attention and a systematic approach.

¹² It is important to study the indexing of fiction as well as the AI-systems for fiction. A field where much is left to be done.

indeksointia kuin myös tekoälyn mahdollisuuksia. Tämä on tutkimuskenttä, jolla on paljon vielä tehtävää.

Viimeisen tarkasteluajanjakson (1998–2008) tutkimus kehittyi edelleen vahvasti asiakasnäkökulmasta, jonka ehdoille myös luokitusjärjestelmien kehittäminen jatkui. Samalla yleisinä taustahuomioina kehitykseen vaikuttaneista tekijöistä esiin nousevat ensin 1980-luvulta lähtien tapahtunut kirjastojen tietokoneistuminen ja korttiluetteloista luopuminen. 1990-luvulla internet mullisti kirjastojen toiminnan ja toi kirjastojen kokoelmat myös verkkoon. 2000-luvun puolella kehitys on edennyt jo Valtakunnallisiin kaunokirjallisuuden verkkopalvelu – projektin kaltaisiin kokeiluihin ja on käyty keskustelua yhteisöllisistä kirjasto 2.0 – sovelluksista. Kaikki teknologian muutokset ovat vaikuttaneet myös kirjastojen kaunokirjalliseen aineistoon kokoelman osana.

Hypénin ja Spåren (2008) mukaan kaunokirjallisuudella on monia merkityksiä lukijoilleen, ja he haluavatkin tuoda lukijoiden panosta lisää esimerkiksi Valtakunnalliseen kaunokirjallisuuden verkkopalveluprojektiin. Kaunokirjallisuuden verkkopalveluprojektin tavoitteena on luoda teosrekisteri, johon kirjastoammattilaiset eri puolilta Suomea voivat tallentaa kirjallisuuden sisällönkuvailuja. Ajatuksena on tuoda lukijat mukaan sisällönkuvailuun erilaisilla yhteisöllisillä 2.0 – sovelluksilla (esim. teoksiin liittyvät arvioinnit, keskustelut, vapaamuotoinen kuvailu). Uutta on myös Hypénin ja Spåren (2008) mukaan se, että semanttisia yhteyksiä rakennetaan ontologioiden avulla.

Käsitteiden kehittäminen kaunokirjallisuuden sisällönkuvailussa on jäänyt vähemmälle huomiolle 2000-luvun alkupuolella. Olemassa olevia kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun käsitteitä on muotoiltu uudelleen tavoilla, jotka ovat yhdistäneet ne muihin oppialoihin, kuten kirjallisuus- ja kulttuurialan käsitteisiin.

Lisäksi eri tutkijat ovat esittäneet myös fiktiivisen aineiston jatkotutkimuksen tarpeita: Saartin (2000a) mukaan yhtenä tärkeänä alueena on (käyttö)ympäristön. Toinen ja Saartin (2000b) mukaan laajin jatkotutkimusta ja kehitystä odottava alue ovat kaunokirjallisuuden ja laajemmin fiktiivisten aineistojen eri tyyppisten tallennus- ja hakujärjestelmien laatiminen ja testaaminen käytännössä.

Kirjastonhoitoa edustaa kirjastolle sen alkuajoista asti asetettu vaatimus kyetä suositteluun kirjallisuutta, jota kirjaston asiakkaat pitävät hyvänä. Tähän eivät nykyiset tietojärjestelmät kaavamaisuudessaan riitä, ja jos kirjastoammattilaisen oma harrastuneisuus ja lukeneisuus eivät riitä vastaamiseen. On selvää, että alan tutkimusta pitää kehittää, jotta kirjasto voi säilyttää paikkansa osana nyky maailmaa ja sen uusia sovelluksia nyt jo niin perinteisessä verkossa kuin hyödynnettäessä uusia sosiaalisen median välineitä.

5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Jarmo Saarti (1999a, 40–41) esittää väitöskirjassaan lyhyen yhteenvedon kaunokirjallisuuden tallennuksen ja – haun tutkimuksista. Päähuomiot Saartin yhteenvedon perusteella ovat:

- Tutkimusten suhteellinen vähyys kaunokirjallisuuden tallennuksen ja – haun osalta.
- Kaunokirjallisuuden tallennuksen ja – haun tutkimuksia on aktiivisesti tutkinut vain muutama tutkija, tärkeimpinä Annelise Mark Pejtersen ja Clare Beghtol.
- Tärkeimpänä yhteisenä tavoitteena tutkimuksissa on ollut tutkimuskysymysten ja kentän metodologisten ongelmien selvittäminen.
- 1900-luvun alkupuolten suurten luokitusten yksiulotteisista malleista siirrytty 1980- ja 1990-luvuilla kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun kehitettyihin uusiin fasetoituihin, joustaviin järjestelmiin.
- Uudet järjestelmät hyödyntävät tietotekniikan kehitystä kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tallennuksessa ja tiedonhaussa.
- Uusien tallennus- ja hakujärjestelmien kehittäminen kaunokirjallisuutta varten auttaa myös teoreettisen aineiston ja – välineiden kehitykseen, josta voi hyötyä koko tiedontallennuksen ja – haun ongelmakenttä ja sen tutkimus.
- Käyttäjän roolin vaikutus on huomioitava kaunokirjallisuuden tallennuksen ja hakujärjestelmän luomisessa.

Tutkimuksen kiinnostuksen kohteiden, tutkijoiden valitsemien näkökulmien tarkastelun perusteella luvussa 4.3 sisällönkuvailun näkökulma vastaa Saartin (1999a) väitöskirjan huomioita siirtymästä suurista 1900-luvun alkupuolten yksiulotteisista luokituksista 1980- ja 1990-luvuilla kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun asiasanoitusta painottaviin, fasetoituihin järjestelmiin. Kaikista artikkeleista 13 käsitteli luokitusta yleisellä tasolla. Eniten tutkimuksia tehtiin 1978–1988 ja vähiten 1989–1998. Hyllyluokitus näkökulma tutkimukseen oli yleisin 1989–1998, ja muuten hyllyluokitusta tutkittiin vain ensimmäisellä tarkastelujaksolla 1978–1989. Yhteensä 1978–2008 välisenä aikana hyllyluokitustutkimuksia tehtiin kuusi.

Hyllyluokituskokeilujen taustalla olleet ajatukset genreistä, joiden vaikutus näkyy etenkin toisella tarkasteluajanjaksolla 1989–1998 (13), kaikkiaan 21 mainintaa. Tärkeimpien tutkijoiden, pääasiassa Clare Beghtolin ja Annelise Mark Pejtersenin

tekemä kehitystyö, on herättänyt myös muut tämän suppean aihealueen tutkijat kehitystyöhön. Pejtersenin annista aihealueen tutkimukselle tärkeimpänä voidaan pitää hänen näkemystään käyttäjän huomioonottamisesta, ja ottamisesta mukaan kirjastojen sisällönkuvailuun ja luokitusten kehittämiseen.

Tutkimusaineiston tulosten analyysin perusteella voi tehdä johtopäätöksiä, jotka tukevat tutkimusaineistona käytettyjen kirjoittajien huomioita. Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkimus on hyvin pieni osa kaikesta kirjasto- ja informaatiotutkimuksen tutkimuksesta. Aihealueella toimii pieni joukko aktiivisia tutkijoita, joiden työhön muu aihealueen tutkimus tukeutuu. Tutkimus on edennyt 1900-luvun alkupuolen luokitusteoreetikkojen kehittämistä luokituksista ja perusoletuksista niistä osan hyväksymiseen toimivina periaatteina ja toisten hylkäämiseen ajan kuluessa. Aihealueen peruskäsitteitä ovat genre, about(ness), fasetti, teema ja avainsana.

Tutkimusaineiston viite – ja viittausanalyysin perusteella eniten käytetyt viitatuimmat tutkijat olivat suuruusjärjestyksessä Annelise Mark Pejtersen (20), johon viitattiin joka tarkasteluajanjaksolla ajalla 1978–2007. Hän oli myös viitatuin tutkija kahdella ensimmäisellä tarkasteluajanjaksolla 1978–1998. Pejtersen on eniten viitattu tutkija myös silloin, kun vain muiden tutkijoiden tekemät viittaukset otetaan huomioon. Seuraavaksi eniten viittauksia saivat Clare Beghtol (14), Judith A. Ranta, Sharon L. Baker, ja seitsemän viittausta keränneet: L.A. Burgess, Ambrose Ransley ja Jarmo Saarti, joka viittasi viidesti omiin julkaisuihinsa. Saarti oli ainoa kärkipään tutkija, joka oli saanut viittauksia vain ajalla 1999–2008.

Tutkimusaineiston lähdeaineistojen osalta selvästi eniten viittauksia saanut artikkeli oli Annelise Mark Pejtersenin ja Jutta Austinin (1983) tutkimus: *Fiction retrieval. Experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 1.* (12). Pejtersenin ja Austinin vuoden 1983 artikkeliin kohdistetut viittaukset osoittavat, että artikkeli on ollut keskeinen aihealueen tutkimukselle. Toiseksi eniten viittauksia saanut artikkeli on Judith A. Rannan (1991) artikkeli: *The new literary scholarship and a basis for increased subject catalog access to imaginative literature.*). Tutkimuksen alkuaikojen kannalta L.A. Burgessin vuoden 1936 artikkelin saamat viittaukset (7) osoittavat sen merkittäväksi. Kirjoista tärkeimpiä lähteitä olivat

käytetyimpänä Clare Beghtolin väitöskirja *The Classification of fiction*, 8 viittausta ja R.S. Walkerin maisterin tutkielma vuodelta 1970.

Hyllyluokitusta käsitteleviä tutkimuksia tehtiin eniten toisen tarkastelujakson 1989–1998 aikana, jolloin myös muu aihealueen tutkimustoiminta oli aktiivisinta. Peräti viidennes 1989–1998 tehdystä kaikesta kaunokirjallisuuden haun ja tallennuksen tutkimuksesta käsitteli hyllyluokitusta. 1978–1988 välisen tarkastelujakson aikana vain yhdessä tutkimuksessa keskityttiin hyllyluokitukseen, ja viimeisellä tarkastelujaksolla ei tehty enää lainkaan aihealueen tutkimusta. Yhteensä koko tarkasteluajana 1978–2008 tutkimuksia hyllyluokituksen osalta tehtiin 6.

Asiasanoitusta koskevat tutkimuksia tehtiin 19 kahden viimeisen tarkasteluajanjakson aikana. Asiasanoitustutkimusten määrä tukee johtopäätöstä, että tutkimus siirtyy yhä enemmän fasetti ja fasettipohjaisiin luokituksiin ja edelleen niistä asiasanoitusta korvaaviin sisällönkuvailun menetelmiin. Saartin (1999a 40–41) esittämän aiemman tutkimuksen yhteenvedon huomiot on kahden ensimmäisen tarkasteluajanjakson kannalta huomattu paikkansapitäviksi. Tämä johtopäätös oli odotettavissa, koska 1978–1998 käytössä ollut tutkimusaineisto oli pääosin sama, ei kuitenkaan täysin yhtenevä koko ajankohdan tutkimusaineiston osalta.

Näkökulmat, joita kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun tutkijat ovat käyttäneet 1978–2008 välisenä aikana, ovat siirtyneet painopisteeltään luokitusta yleisellä tasolla käsittelevistä tutkimuksista 1978–1988, vuodesta 1989 eteenpäin kaunokirjallisuuden asiasanoitusta ja luokitusten kehittämiseen tähtäävään tutkimukseen. Tutkimusnäkökulmien käytön voi todeta edenneen loogisesti, koska ensimmäisen tarkasteluajanjakson 1978–1988 tutkimukset keskittyivät eri luokituskaavoihin, ja niiden puutteisiin kaunokirjallisuuden luokitusten osalta. Sisällönkuvailun mahdollisuuksia etsittiin lähinnä perehtymällä alan 1900-luvun teoreetikkojen ja yksittäisten tapaustutkimusten tuloksiin. Motivaatio luokitusten rakenteisiin tutustumiseen tuli halusta järjestää kaunokirjallisuutta kirjastojen kokoelmissa tavoilla, jotka tehostaisivat sen lainausta muuten kuin asiakkaiden selailun ja kirjastoammattialaisten ammattitaidon avulla. Erilaisten genre- ja aihealue hyllyluokitustapaustutkimusten ja kokeilujen jälkeen huomio siirtyi tutkimuksessa yhä enemmän kaunokirjallisuuteen sisällönkuvailun kohteena. Kehittynyt tietokonein

toteutettu luettelointi, ja sen tuomat uudet tekniset mahdollisuudet saivat aikaan halun kehittää ja tutkia sekä luokitusta että asiasanoitusta sen sisällönkuvailun menetelmänä. 2000-luvulle tultaessa internetin, sen sosiaalisen median ja muuttuneen viestintäkulttuurin voi myös ajatella vaikuttaneen kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun kehittymiseen, koska kaunokirjallisuuden lukijoiden, kirjaston asiakkaiden näkemyksiä ja osallistumista käsiteltiin yhä enenevässä määrin.

LÄHTEET

- Alaterä, A. & Halttunen, K. 2002. Tiedonhaun perusteet – osa lukutaitoa. Helsinki, BTJ Kirjastopalvelu Oy
- Almind, T.C. & Ingwersen, P. 1997. Informetric analyses on the World Wide Web: methodological approaches to “Webometrics”. *Journal of Documentation* 53 (4), 404-426.
- Andersson, R. & Holst, E. 1996. Indexes and other deceptions of fiction: a new model for analysis empirically tested. *Svensk biblioteksforskning* 2-3, 77-95.
- Audejev-Ojanen, P. 1981. Kotimaisen kirjallisuuden luokitus. Yleisiä ongelmia. *Signum* 14 (8), 148-152.
- Baker, S.L. & Shepherd, G. W. 1987. Fiction classification schemes: the principles behind them and their success. *RQ* 27 (2), 245-251.
- Baker, S.L. 1988. Will fiction classification scheme increase use. *RQ* 27 (3), 366-376.
- Beghtol, C. 1989. Access to fiction: A problem in classification theory and practice. Part 1. *International Classification* 16(3), 134-140.
- Beghtol, C. 1990. Access to fiction: A problem in classification theory and practice. Part 2. *International Classification* 17(1), 21-27.
- Beghtol, C. 1994a. The classification of fiction: the development of a system based on theoretical principles. Scarecrow Press: Metuchen.
- Beghtol, C. 2000. The concept of genre and its characteristics. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, Dec 2000/Jan 2001.
- Beghtol, C. 2008. From the universe of knowledge to the universe of concepts: the structural revolution in classification for information retrieval. *Axiomathes* 18, 131-144.
- Bell, H.K. 1991. Indexing fiction: a story of complexity. *The Indexer* 17(4), 251-256.
- Bradley, P. 1989. Indexes to works of fiction: the views of producers and users on the need for them. *The Indexer* 16(4), 239-248.
- Burgess, L.A. 1936. A system for the classification and evaluation of fiction. *The Library World* 38, 179-182.

Cleveland, D.B. & Cleveland A. 2001. Introduction to indexing and abstracting. Englewood (Colo.): Libraries Unlimited.

Corbett, E.V. 1938. The classification of fiction. *The Library Association record* 40, 166-167.

Ekvall, I-L. & Larsson, S. 1997. Edvin – a search system for fiction based on the experience of users' needs. *Information Services & Use* 17 (2-3), 81-84.

Green, R. 1997. The role of relational structures in indexing for the humanities. *Information Services & Use* 17 (2-3), 85-100.

Haigh, F. 1933. The subject classification of fiction: an actual experiment. *Library World* 36, 78-82.

Hayes, S. 1992. Enhanced catalog access to fiction: a preliminary study. *Library Resources & Technical Services*, 36 (4), 441–459.

Hayes, S.M. 2001. Use of popular and literary criticism in providing subject access to imaginative literature. *Cataloging & Classification Quarterly*, 32(4), 71-97.

Hidderley, R. & Rafferty, P. 1997. Democratic indexing. An approach to the retrieval of fiction. *Information Services & Use* 17, 101-109.

Hjørland, B. 1993. The concept of 'subject' in information science. *Journal of Documentation* 48 (2), 172-200.

Hjørland, B. & Albrechtsen, H. 1999. An analysis of some trends in classification research. *Knowledge Organization*, 26(3), 131-139.

Hjørland, B. 2001. Towards a theory of aboutness, subject, topicality, theme, domain, field, content . . . and relevance. *Journal of the American Society for Information Science* 52 (9), 774-778.

Hosiaislouma, Y. 2003. Kirjallisuuden sanakirja. Helsinki: WSOY.

Hutchins, W.J. 1975. Languages of indexing and classification –a linguistic study of structures and functions. Stevenage. Herts.. Peter Peregrinus Ltd.

Hutchins, W.J. 1978. The concept of 'aboutness' in subject indexing. *Aslib Proceedings* 30 (5), 172-181.

Hypén, K. & Spåre, A. 2005. Kaunokirjallisuuden verkkopalvelu: yhdessä enemmän. *Kirjastolehti* 8, 14.

Hypén, K. 2006. ”...tilata ja järjestää, luetteloida ja varastoida, auttaa lukijoita valitsemaan ja löytämään”: kirjastot ja kaunokirjallisuus. Teoksessa Hypén (toim.) *Fiktiota! Levottomat genret ja kirjaston arki*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy, 11–55.

Hypén, K. & Spåre, A. 2008. Kaunokirjallisuuden verkkopalvelu ja kaunokirjallisuuteen liittyvä osaaminen yleisissä kirjastoissa. Teoksessa Holma & Punelpuro (toim.) Mahdollisuuksien ikkunoita. Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma 10 vuotta. Turku: Turun ammattikorkeakoulu 2008 (Tampere: Tampereen yliopistopaino), 212–224.

Iivonen, M. 1985. Kaunokirjallisuuden kirjastoluokituksista. Tampere: Tampereen yliopisto, Tampereen yliopiston kirjastotieteen ja informatiikan laitoksen tutkimuksia 20.)

Iivonen, M. 1988. On the library classification of fiction. *Scandinavian Public Library Quarterly* 21 (1), 12-15.

Iivonen, M. & Sonnenwald, D.H. 1997. Navigointi hakutermejä valittaessa. *Informaatiotutkimus* 16 (2), 35–47.

Juntunen, A. & Saarti, J. 1992. Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailu yleisissä kirjastoissa. Kirjastotieteen- ja informatiikan pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, Oulu. Saatavissa: http://www.uku.fi/~saarti/saarti_juntunen_infogradu1.PDF

Järvelin, K. & Vakkari, P. 1990. Content analysis of research articles in library and information science. *Library and Information Science Research*, 12 (4), 395-421.

Järvelin, K. & Vakkari, P. 1993. The evolution of library and information science 1965-1985: A content analysis of journal articles. *Information Processing and Management*, vol. 29, 1, 129–144.

Kastelli, H. 2007. Sisällönkuvailun aspektit kaunokirjallisuudessa. Tampereen yliopisto: julkaisematon informaatiotutkimuksen kandidaatin tutkielma.

Kortelainen, T. 2010. Tieteellinen julkaisutoiminta ja informetrinen tutkimus. Teoksessa Serola (toim.) Ote informaatiosta. Johdatus informaatiotutkimukseen ja interaktiiviseen mediaan. Helsinki: BTJ Kustannus, 244–263.

Krippendorff, K. 2004. *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Newbury Park, CA: Sage.

Kärki, R & Kortelainen, T. 1996. Johdatus bibliometriikkaan. Tampere: Informaatiotutkimuksen yhdistys.

Laakso, J. & Puukko, O. 1992. Kaunokirjallisuuden aihepiiriluokitus kahdessa yleisessä kirjastossa tehdyn kokeilun valossa. *Kirjastotiede ja informatiikka* 11(2), 61–65.

MacLennan, A. 1996. Fiction selection –an AI at work?. *New Library World* 97(2), 24-32.

Mattila, P. 1984. Kirjallisuuden tutkimuksen avainsanoja. Helsinki, Kirjayhtymä.

- Meriläinen, O. 1984. Perustiedot kirjastoluokitusten ymmärtämiseksi. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Mills, J. 2004. Faceted classification and logical division in information retrieval. *Library Trends* 52(3), 541-570.
- Nielsen, H. J. 1997. The nature of fiction and its significance for classification and indexing. *Information Services & Use* 17 (2-3), 171-181.
- Pejtersen, A. M. 1978. Fiction and library classification. *Scandinavian Public Library Quarterly* 11 (1), 5-12.
- Pejtersen, A. M. 1979. The meaning of 'about' in fiction indexing and retrieval. *Aslib Proceedings* 31 (5):251-257.
- Pejtersen, A. M. & Austin, J. 1983. Fiction retrieval. Experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 1. *Journal of Documentation* 39 (4), 230-246.
- Pejtersen, A. M. & Austin, J. 1984. Fiction retrieval. Experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 2. *Journal of Documentation* 40 (1), 25-35.
- Pettigrew, K. & McKechnie, L. 2001. The use of theory in information science research. *Journal of American Society for Information Science and Technology*, 52(1): 62-73.
- Quinn, B. 1994. Recent theoretical approaches in classification and indexing. *Knowledge Organization* 21(3), 140-147.
- Raivio, J. 1992. Indeksiksi vai ikoni? *Kirjastolehti* 3, 62.
- Raivio, J. 1992. Kaunokirjallisuuden luokituksesta. *Kirjastotiede ja informatiikka* 11 (2), 66-69.
- Ranta, J. A. 1991. The new literary scholarship and a basis for increased subject catalog access to imaginative literature. *Cataloging and Classification Quarterly* 14(1), 3-27.
- Riesthuis, G.J.A. 1997. Fiction in need of transcending traditional classification. *Information Services & Use*. Vol. 17, no. 2-3, 133-138.
- Robinson, L. 2006. Why content analysis should be used more in library and information studies research. *Library Student Journal*. September 2006. <<http://www.librarystudentjournal.org/index.php/lstj/article/viewArticle/33/34>> (käytetty 16.11.2008).
- Saarti, J. 1996a. Romaanit hukassa?: kertomakirjallisuuden hyllyluokituksen vaikutus kirjastonkäyttöön ja kertomakirjallisuuden lainaukseen. BTJ Kirjastopalvelu, Helsinki.

- Saarti, J. 1996b. Kaunokirjallisuuden indeksointi ja kaunokirjallisuuden tesauksen kehittäminen *Informaatiotutkimus* 17(4), 69–79.
- Saarti, J. 1997. Feeding with the spoon, or the effects of shelf classification of fiction on the loaning of fiction. *Information Services & Use* 17 (2-3), 159-169.
- Saarti, J. 1998a. Fiction indexing and the development of fiction thesauri. *Journal of Librarianship and Information Science* 31(2), 85-92.
- Saarti, J. 1998b. Kaunokirjallisuuden hyllyluokituksen vaikutus kaunokirjallisuuden lainaukseen. *Informaatiotutkimus* 15(4), 115–127.
- Saarti, J. 1999a. Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun aspektit: kirjastoammattilaisten ja kirjastonkäyttäjien tekemien romaanien tiivistelmien ja asiasanoitusten yhdenmukaisuus. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis B 33. Oulu: Oulun yliopisto. Saatavissa: <http://herkules oulu.fi/isbn9514254767/isbn9514254767.pdf> ISBN 951-42-5475-9. ISSN 0355-3205.
- Saarti, J. 1999b. Lukijan näkemys mukaan sisällönkuvaukseen. *Kirjastolehti* 10, 10–11.
- Saarti, J. 2000a. Kirjastoammattilaiset ja kirjastonkäyttäjät kaunokirjallisuuden sisällönkuvailijoina. *Informaatiotutkimus* 19(2), 35-40.
- Saarti, J. 2000b. Taxonomy of Novel Abstracts Based on Empirical Findings. *Knowledge Organization* 27(4), 213-220.
- Saarti, J. 2002. Consistency of subject indexing of novels by public library professionals and patrons. *Journal of Documentation*. Vol. 58, no. 1.
- Suominen, V. 2004. Grammaattis-luokituksellinen johdatus dokumentaaristen sisältöjen rekonstruktioon ja tuntemukseen. Metodologia, metodiikka ja illustraatio. Oulu: Finnish Information Studies no 22. Oulu: Oulun yliopisto. ISBN 951-42-7579-9. ISSN 1238-9226,
- Suominen, V., Saarti, J. & Tuomi, P. 2009. Bibliografinen valvonta Johdatus luetteloinnin ja sisällönkuvailun menetelmiin. BTJ Kirjastopalvelu, Helsinki
- Tietohuollon sanasto. 1993. Helsinki, BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vernitski, A. 2007. Developing an intertextuality-oriented fiction classification. *Journal of Librarianship and Information Science* 39(1), 41-52.
- Vilki-Eriksson, K. 2006. Kaunokirjallisuuden asiasanoitus BTJ Kirjastopalvelussa. Asiasanoituspäivä Tampereella 14.11.2006 (Aineisto tekijän hallussa)

Walker, R.S. 1958. Problem child: some observations on fiction with a sketch of a new system of classification. *The Librarian and Book World* 47(2), 21-28.

Walker, R.S. 1970. *The Library and the Novel: The treatment of the Novel in the Libraries: Proposals for Its Fuller Exploitation and an Outline of a New Scheme of Classification*. M.A. Thesis, University of Strathclyde.

Ward, P.L. 1997. The nature of UK research literature. Some thoughts arising from a bibliometric study. < <http://www.ifla.org/IV/ifla63/63layp.htm>.> (käytetty 3.12.2008).

White, M.D. & Marsh, E. E. 2006. *Library Trends* 55(1), 22-45.
< http://muse.jhu.edu/journals/library_trends/v055/55.1white.pdf.> (käytetty 3.12.2008).

Wilson, M.D., Spillane, J.L., Cook, C. & Highsmith, A.L. 2000. The relationship between subject headings for works of fiction and circulation in an academic library. *Library Collections, Acquisitions & Technical Services* 24, 459–465.

LIIITTEET

LIIITE 1 Saartin (1999) lähteet, jotka eivät sisälly tämän tutkimuksen aineistoon.

Beck, H. 1991. Zur Klassifikation der Belletristik. *International Classification* 18 (4), 205-211.

Beghtol, C. 1994b. Domain analysis, literary warrant, and consensus: the case of fiction studies. *Journal of the American Society for Information Science* 46(1), 30-44.

Burgess, L.A. 1936. A system for the classification and evaluation of fiction. *The Library World* 38, 179-182.

Haigh, F. 1933. The subject classification of fiction: an actual experiment. *Library World* 36, 78-82.

Intner, S.S. 1987. The fiction access to fiction. *Technicalities* 7 (7), 12-14.

Jennings, B. & Sears, L. 1989. Novel ideas: a browsing area for fiction. *Public Library Journal* 4 (3), 41-44.

Kivimäki, S. 1992. Takakansi romaanin tuoteselostena: kotimaisten romaanien takakansitekstit vuosina 1930-1989. *Kulttuuritutkimus* 9 (4), 12-23, 48.

Kurki, H. 1993. Käyttäjän kirjasto?: KIRKE-projektin raportti. Tampereen yliopisto, Tampere.

MacPherson, R. 1987. Children's literature indexes at Moray House. *Library Review* 4, 254-260.

Pulli, R. 1992. Kaunokirjallisuuden keskitetty indeksointi Suomessa. Helsingin yliopiston kirjasto, Helsinki.

Ransley, A. 1987a. Towards a fiction index: part one. *The Australian Library Journal* 36(1), 44-54.

Ransley, A. 1987b. Towards a fiction index: part two. *The Australian Library Journal* 36(2), 103-113.

Rich, E. 1979. User modeling via stereotypes. *Cognitive Science* 3, 329-354.

Rich, E. 1986. Users as individuals: individualizing user models. Teoksessa *Intelligent information systems: progress and prospects*. Toim. R. Davies. Ellis Horwood Chichester.

Saarti, J. 1992. Experiments with categorising fiction in Lohtaja library. *Scandinavian Public Library Quarterly* 25(4), 22-24, 29.

Sapp, G. 1986. The levels of access: subject approaches to fiction. *RQ* 25 (4), 488-497.

Scott, P. 1995. Wheels within wheels: genre fiction in public libraries. *APLIS* 8 (4), 191-194.

Walker, R.S. 1958. Problem child: some observations on fiction with a sketch of a new system of classification. *The Librarian and Book World*, 47(2), 21-28.

LIITE 2 Tutkimusaineisto

1978–1988 (9)

1. Audejev-Ojanen, P. 1981. Kotimaisen kirjallisuuden luokitus. Yleisiä ongelmia. *Signum* 14 (8), 148-152.
2. Baker, S.L. & Shepherd, G. W. 1987. Fiction classification schemes: the principles behind them and their success. *RQ* 27 (2), 245-251.
3. Baker, S.L. 1988. Will fiction classification scheme increase use. *RQ* 27(3), 366-376.
4. Hutchins, W.J. 1978. The concept of 'aboutness' in subject indexing. *Aslib Proceedings* 30 (5), 172–181.
5. Iivonen, M. 1988. On the library classification of fiction. *Scandinavian Public Library Quarterly* 21 (1), 12-15.
6. Pejtersen, A. M. 1978. Fiction and library classification. *Scandinavian Public Library Quarterly* 11 (1), 5-12.
7. Pejtersen, A. M. 1979. The meaning of 'about' in fiction indexing and retrieval. *Aslib Proceedings* 31 (5):251-257.
8. Pejtersen, A. M. & Austin, J. 1983. Fiction retrieval. Experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 1. *Journal of Documentation* 39 (4), 230-246.
9. Pejtersen, A. M. & Austin, J. 1984. Fiction retrieval. Experimental design and evaluation of a search system based on users' value criteria. Part 2. *Journal of Documentation* 40 (1), 25-35.

1989–1998 (21)

10. Andersson, R. & Holst, E. 1996. Indexes and other deceptions of fiction: a new model for analysis empirically tested. *Svensk biblioteksforskning* 2-3, 77–95.
11. Beghtol, C. 1989. Access to fiction: A problem in classification theory and practice. Part 1. *International Classification* 16(3), 134-140.
12. Beghtol, C. 1990. Access to fiction: A problem in classification theory and practice. Part 2. *International Classification* 17(1), 21-27.
13. Bell, H.K. 1991. Indexing fiction: a story of complexity. *The Indexer* 17(4), 251-256.
14. Bradley, P. 1989. Indexes to works of fiction: the views of producers and users on the need for them. *The Indexer* 16(4), 239-248.
15. Ekvall, I-L. & Larsson, S. 1997. Edvin – a search system for fiction based on the experience of users' needs. *Information Services & Use* 17(2-3), 81-84.
16. Green, R. 1997. The role of relational structures in indexing for the humanities. *Information Services & Use* 17 (2-3), 85-100.
17. Hayes, S. 1992. Enhanced Catalog Access to Fiction: A Preliminary Study. *Library Resources & Technical Services*, 36 (4), 441–459.
18. Hilderley, R. & Rafferty, P. 1997. Democratic indexing. An approach to the retrieval of fiction. *Information Services & Use* 17 (2-3), 101-109.
19. Laakso, J. & Puukko, O. 1992. Kaunokirjallisuuden aihepiiriluokitus kahdessa yleisessä kirjastossa tehdyn kokeilun valossa. *Kirjastotiede ja informatiikka* 11(2), 61–65.

20. MacLennan, A. 1996. Fiction selection –an AI at work?. *New Library World* 97(2), 24-32.
21. Nielsen, H. J. 1997. The nature of fiction and its significance for classification and indexing. *Information Services & Use* 17 (2-3), 171-181.
22. Quinn, B. 1994. Recent theoretical approaches in classification and indexing. *Knowledge Organization* 21 (3), 140-147.
23. Raivio, J. 1992. Indeksiksi vai ikoni? *Kirjastolehti* 3, 62.
24. Raivio, J. 1992. Kaunokirjallisuuden luokituksesta. *Kirjastotiede- ja informatiikka* 11 (2), 66–69.
25. Ranta, J. A. 1991. The new literary scholarship and a basis for increased subject catalog access to imaginative literature. *Cataloging and Classification Quarterly* 14(1), 3-27.
26. Riesthuis, G.J.A. 1997. Fiction in need of transcending traditional classification. *Information Services & Use*. 17(2-3), 133-138.
27. Saarti, J. 1996b. Kaunokirjallisuuden indeksointi ja kaunokirjallisuuden tesaauruksen kehittäminen *Informaatiotutkimus* 17(4), 69–79.
28. Saarti, Jarmo 1997. Feeding with the spoon, or the effects of shelf classification of fiction on the loaning of fiction. *Information Services & Use* 17 (2-3), 159-169.
29. Saarti, J. 1998a. Fiction indexing and the development of fiction thesauri. *Journal of Librarianship and Information Science* 31(2), 85-92.
30. Saarti, J. 1998b. Kaunokirjallisuuden hyllyluokituksen vaikutus kaunokirjallisuuden lainaukseen. *Informaatiotutkimus* 15(4), 115–127.

1999-2008 (13)

31. Beghtol, C. 2000. The concept of genre and its characteristics. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, Dec 2000/Jan 2001.
32. Beghtol, C. 2008. From the universe of knowledge to the universe of concepts: the structural revolution in classification for information retrieval. *Axiomathes* 18, 131–144.
33. Hayes, S.M. 2001. Use of popular and literary criticism in providing subject access to imaginative literature. *Cataloging & Classification Quarterly*, 32(4), 71-97.
33. Hjørland, B. & Albrechtsen, H. 1999. An analysis of some trends in classification research. *Knowledge Organization*, 26(3), 131-139.
34. Hjørland, B. 2001. Towards a theory of aboutness, subject, topicality, theme, domain, field, content . . . and relevance. *Journal of the American Society for Information Science* 52 (9), 774–778.
35. Hypén, K. & Spåre, A. 2008. Kaunokirjallisuuden verkkopalvelu: yhdessä enemmän. *Kirjastolehti* 8, 14.
36. Mills, J. 2004. Faceted classification and logical division in information retrieval. *Library Trends* 52(3), 541-570.
37. Saarti, J. 1999b. Lukijan näkemys mukaan sisällönkuvaukseen. *Kirjastolehti* 10, 10–11.
38. Saarti, J. 2000a. Kirjastoammattilaiset ja kirjastonkäyttäjät kaunokirjallisuuden sisällönkuvailijoina. *Informaatiotutkimus* 19(2), 35-40.
39. Saarti, J. 2000b. Taxonomy of Novel Abstracts Based on Empirical Findings. *Knowledge Organization* 27(4), 213-220.

40. Saarti, J. 2002. Consistency of subject indexing of novels by public library professionals and patrons. *Journal of Documentation*. 58(1)
41. Vernitski, A. 2007. Developing an intertextuality-oriented fiction classification. *Journal of Librarianship and Information Science* 39, 41-52.
42. Wilson, M.D., Spillane, J.L., Cook, C. & Highsmith, A.L. 2000. The relationship between subject headings for works of fiction and circulation in an academic library. *Library Collections, Acquisitions & Technical Services* 24, 459-465.